

Bill Clinton's inspanningen tot wereldfaam

**Amerikaanse bemiddeling in het vredesproces in het Midden-Oosten van Oslo tot
Camp David.**

Christiaan Mersel

0417866

Inleiding

In november van het jaar 2008 wordt in de Verenigde Staten (VS) een nieuwe president gekozen. Dit is niet alleen van invloed op de politieke situatie in de VS zelf, het heeft een enorme impact op de wereldpolitiek. Dit is te merken aan de grote belangstelling in de media voor de verkiezingen, terwijl het nu alleen nog maar om de voorverkiezingen gaat. Tijdens de 20ste eeuw is gebleken dat de verkiezing van een Amerikaanse president de wereld op allerlei manieren beïnvloedt. Amerikaanse presidenten trokken ten oorlog, zette wereldorganisaties op, traden op als bemiddelaar, beschermden het westen tegen het oosten en worden in de 21ste eeuw de leider van de vrije wereld genoemd. In elke hoek van de wereld is de invloed van Amerika en zijn besluitvormers te merken, al zijn er plekken op de wereldkaart waar een Amerikaanse president bovenmatig in geïnteresseerd is.

Het Midden-Oosten is een gebied dat van levensbelang voor Amerika is, omdat het beschikt over 's werelds grootste olievoorraden. Er is echter nog een reden waarom de VS zo bovenmatig geïnteresseerd is in het Midden-Oosten, namelijk het land Israël. Deze staat geniet vooral sinds de jaren '70 de volledige steun van de VS en ook de kandidaten voor de aankomende verkiezingen hebben zich uitgesproken voor de Joodse staat. Om zowel de olietoevoer richting Amerika te garanderen en om het voortbestaan van de staat Israël veilig te stellen, verlangt de VS rust in het Midden-Oosten.

In 1878 trokken de eerste Zionisten richting Palestina.¹ Een gebied in het Midden-Oosten met daarin de voor Moslims, Joden en Christenen heilige stad Jeruzalem. In het gebied huisde hoofdzakelijk Arabieren die de Islam aanhingen, maar er leefde ook een minderheid van Joden. De Zionistische beweging had als doel om een Joodse staat te stichten in Palestina, omdat daar het laatste Joodse koninkrijk gevestigd was, het rijk van koning David.² De Zionisten waren van mening dat het gebied in Palestina dun bevolkt was en dat er daarom genoeg ruimte was voor een Joodse staat. Nadat grote aantallen Joden naar Palestina gekomen waren, begonnen de eerste spanningen tussen de Joden en Arabieren op te spelen, waardoor de Britten besloten om de Joodse immigratie te beperken.³ De kolonie Palestina behoorde na de Eerste Wereldoorlog als mandaatgebied van Volkenbond aan Engeland toe, dat het tijdens die oorlog veroverd had van het Ottomaanse Rijk. De Britten gaven het mandaat na de Tweede Wereldoorlog weer terug aan de Verenigde Naties, als opvolger van de Volkenbond. De spanningen tussen Joden en Arabieren bezorgden de Engelsen teveel werk terwijl ze moest beginnen aan een wederopbouw van het eigen land. De Algemene

¹ Ilan Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine* (Oxford 2006) 282.

² Nur Masalha, *The Bible and Zionism* (New York 2007) 241-242.

³ Bernard Lewis, *Het Midden Oosten 2000 jaar politieke en culturele geschiedenis*, (Amsterdam 2004) 340.

Vergadering van de pas opgerichte Verenigde Naties besloot in 1947 het gebied in tweeën te splitsen.⁴

In 1948 kwam er een einde aan de Britse Mandaatperiode en was de tweedeling een feit. Het Joodse deel van Palestina riep direct de staat Israel uit. Door de resolutie was het sinds december 1947 al onrustig in de Palestina, waarbij de Joden met een goed georganiseerde militie gewelddadigheden van Palestijnen vergolden.⁵ De daaropvolgende oorlog, door de Joden de onafhankelijkheidsoorlog en door de Arabische bondgenoten de Catastrofe genoemd, eindigde in een grote overwinning voor Israel. Uiteindelijk bezetten Egypte en Jordanië een deel van de Palestijnse gebieden en het overige (grootste) gedeelte werd ingenomen door Israel. Door latere oorlogen in 1967 en in 1973 kreeg Israel het hele gebied Palestina, Israel plus de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook, in handen.⁶

Al deze gegevens liggen in het verleden en hoewel ze nog steeds meespelen in de gedachten van de strijdende partijen zal dit stuk vooral gaan over de vredesbesprekingen. In 1979 tekenden de Israëliische premier Menachem Begin en de Egyptische president Anwar Sadat het eerste vredesakkoord tussen een Arabisch land en Israel.⁷ Door tussenkomst van de Amerikaanse president Jimmy Carter op het buitenverblijf van de Amerikaanse president, Camp David, werden er openingen gevonden om tot een overeenkomst te komen. Het was deze rol die de Amerikaanse president Bill Clinton bij zijn aantreden in 1992 voor ogen had. Er had in 1991 in Madrid een vredesconferentie plaatsgevonden tussen Israel en alle Arabische landen onder leiding van de VS en de Sovjet-Unie om tot een oplossing te komen van het conflict in het Midden-Oosten.⁸ Uit deze vredesconferentie was geen akkoord gekomen, maar het zorgde er wel voor dat de partijen met elkaar om de tafel gingen zitten en er verdere initiatieven tot vrede kwamen. Er werd bijvoorbeeld in Washington tussen Israëliische onderhandelaars en bewoners uit de bezette gebieden onderhandeld. Uiteindelijk werd er in Oslo een akkoord gesloten, tussen Israel en de PLO onder leiding van Yasser Arafat.⁹ Hoewel de VS weinig invloed had gehad bij de totstandkoming van dit akkoord, werden de handtekeningen onder het vredesverdrag in de tuin van het Witte Huis in Washington gezet.

De afspraken in het verdrag van Oslo moesten door de Israëliërs en de Palestijnen uitgevoerd worden, maar de symbolische ondertekening in het Witte Huis gaf aan dat president Clinton zijn steun zou geven aan het akkoord en de partijen bij de navolging van het verdrag zou helpen. Vanaf de ondertekening van de Oslo-akkoorden in 1993 is Clinton acht jaar aan de macht geweest als

⁴ Lewis, *Het Midden Oosten*, 335-336.

⁵ Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, 115.

⁶ Lewis, *Het Midden Oosten*, 355.

⁷ Mary Beth Norton e.a., *A People and a Nation*, (Boston 2005) 887.

⁸ David Makovsky, *Making Peace with the PLO*, (New York 1996) 234.

⁹ Ibidem, 235.

president van Amerika. Het vredesproces kabbelde in die periode voort. Aan het eind van zijn tweede termijn deed hij een ultieme poging om de Palestijnen en de Israëliërs tot een allesomvattende vrede te verleiden. De afspraken in de Oslo-akkoorden waren deels niet nagekomen en ook de akkoorden die daarna gesloten werden, hadden niet geleid tot een oplossing van het conflict. President Clinton vroeg in 2000 de Palestijnse leider Arafat en de Israëlische premier Ehud Barak naar Camp David te komen om het conflict op te lossen, inclusief alle knelpunten zoals Jeruzalem en het recht van terugkeer voor de Palestijnse vluchtelingen.

De gesprekken in Camp David mondden uit in een complete teleurstelling. Het ultieme aanbod van Barak werd afgewezen door Arafat en vlak daarna begon de tweede intifada, een groot oproer in de Palestijnse gebieden tegen de Israëlische bezetter, waarbij het bezoek van Ariel Sharon aan de Tempelberg de directe aanleiding was. In 1993 was er sprake van optimisme, Israel en de Palestijnen waren 'on speaking terms' en hoewel er bij de Oslo-akkoorden niet veel heikele punten waren aangesneden, was er een duidelijk pad naar vrede uitgestippeld. Bijna acht jaar na het begin van de besprekingen werd Camp David II een farce en was het vredesproces weer net zover als in Oslo. Acht jaar van onderhandelen en acht jaar om de uitgestippelde route te volgen liepen uit op niets. De gesprekken in Camp David tussen de Israëlische en Palestijnse delegaties in juli 2000 vormden een afsluiting voor de Amerikaanse president Bill Clinton, waarbij hij in een keer op de kaart zou komen te staan als vredesduif, of waarbij duidelijk werd dat hij een hoopvol vredesproces door zijn handen had laten glijpen. Waarom zijn de onderhandelingen in Camp David mislukt? Hierbij wordt vooral aandacht besteed aan de jaren tussen de Oslo-akkoorden in 1993 tot Camp David in 2000 en aan de inspanningen en invloed van Bill Clinton en zijn medewerkers op het hele vredesproces.

Om tot een antwoord te komen op de vraag waarom de Camp David-gesprekken mislukten, worden er in dit stuk eerst een aantal deelvragen beantwoord. Een van de belangrijkste elementen bij de onderhandelingen zijn natuurlijk de onderhandelaars zelf. Wat zijn de standpunten van Israel en wat zijn de redenen voor de Israëliërs om aan bepaalde standpunten vast te houden? Hierbij speelt de geschiedenis van Israel een rol en het gedachtegoed van de Zionistische beweging die tot de totstandkoming van de staat Israel geleid heeft. Daarnaast speelt ook het politieke landschap in Israel een rol, wat zijn de standpunten van de verschillende leiders die Israel heeft gehad in de jaren '90 en wat zijn de standpunten van de twee grote partijen die deze leiders vertegenwoordigden?

Aan de andere kant van de onderhandelingstafel zitten de Palestijnen. Wat zijn hun standpunten en hoe zijn deze tot stand gekomen? Om tot een antwoord te komen op deze vraag is het nuttig om te kijken naar factoren die een rol speelden in de totstandkoming van de eisen van de Palestijnse delegatie in Camp David. Wat was bijvoorbeeld de invloed van de Arabische landen van waaruit de Palestijnse Autoriteit belangrijke diplomatieke en economische hulp kreeg? Had Arafat als

enige macht in de Palestijnse gebieden of moest hij rekening houden met andere partijen zoals de militante Hamas? De Palestijnse Autoriteit heeft in de loop van de jaren een ontwikkeling doorgemaakt, waar in stuk kort op zal worden ingegaan.

De hoofdvraag van dit paper spitst zich voor een deel toe op de rol van de Amerikanen in het Midden-Oosten. Waren de eerdere vredesonderhandelingen die door de Amerikanen gevoerd werden, zoals de gesprekken tussen Israël en Egypte onder leiding van Carter, van invloed of gebruikte de Amerikaanse delegatie andere methoden in juli 2000? Hoe groot was de invloed van de Amerikanen in het Midden-Oosten en waarom vond men de regio zo belangrijk? Wat is de invloed van de omvangrijke Israël Lobby? Hadden presidenten voor Clinton al inspanningen gedaan om een duurzame vrede te stichten tussen Israëliërs en Palestijnen? Het belangrijkste is echter wat Clinton heeft gedaan om het vredesproces gaande te houden in de periode tussen Oslo en Camp David. Heeft Clinton zich voldoende ingezet om tot een vrede te komen in het Midden-Oosten of heeft hij fouten gemaakt die ervoor zorgden dat Camp David mislukte?

Zoals al eerder is aangegeven waren de besprekingen in Camp David in 2000 het belangrijkste moment van de onderhandelingen tussen de Palestijnen en Israël. Een deel van de vragen zal zich daarom toespitsen op de bewuste onderhandelingen in juli. Welke verdragen lagen er voor de topontmoeting op tafel? Veranderden de standpunten van beide partijen tijdens de top en zo ja, hoe? Wat was de aanpak van de bemiddelaars van de VS en veranderde deze tijdens de top? Uiteindelijk kwam er een laatste aanbod van Barak aan de Palestijnen, wat was dat aanbod en waarom werd het afgewezen? Deze vragen zullen een beeld geven van de Camp David-onderhandelingen en wat er uiteindelijk mis ging tijdens de top.

In dit paper zal er begonnen worden met een korte historische inleiding over het ontstaan van het conflict in hoofdstuk een. Dit gedeelte van het paper zal vooral gaan over de opkomst van het Zionisme en de komst van de Joden in Palestina en zich minder richten op de oorlogen die er nadien tussen de Joden en Arabieren gevoerd zijn. Er zal ook kort aandacht besteed worden aan de Palestijnen die gevlucht zijn uit Israël, omdat zij een belangrijke rol spelen tijdens de onderhandelingen. Daarnaast wordt er ook ingegaan op een paar belangrijke resoluties die door de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad van de VN uitgevaardigd zijn inzake het conflict. In het tweede hoofdstuk worden eerst de standpunten van Israël toegelicht. Hierbij worden ook het Zionisme en het Israëliëse politieke landschap belicht. Vervolgens komen de standpunten van de Palestijnen in hoofdstuk drie aan bod. Er zal gekeken worden naar de Palestijnse Autoriteit onder leiding van Arafat en naar de andere elementen in de Palestijnse samenleving en in de Arabische wereld waar Arafat door beïnvloed wordt.

In deel vier van dit paper wordt de Amerikaanse kant van het verhaal belicht. De eerste Camp David akkoorden van 1979 komen naar voren en ook de rol van de Verenigde Staten in het Midden-

Oosten. Vervolgens wordt er gekeken naar hoe Clinton en zijn twee ministers van Buitenlandse Zaken en verdere medewerkers van het Witte Huis in de jaren '90 zich bezighielden met het vredesproces. In dit hoofdstuk komt ook de Israel Lobby in Amerika kort aan bod. Logischerwijs komen de Camp David gesprekken als laatste aan bod, waarbij zowel naar de rol van Clinton als bemiddelaar als naar de standpunten van beide partijen in het conflict. Dit zal worden beschreven in hoofdstuk zes.

De onderhandelingen in 2000 vormden noch het einde van het conflict, noch het einde van onderhandelingen tussen de Palestijnen en Israel. Er is in de tussentijd van de Camp David gesprekken tot nu echter het een en ander voorgevallen dat in dit stuk zeker genoemd moet worden. In het laatste hoofdstuk wordt aandacht geschonken aan de verklaringen van de partijen na afloop van de onderhandelingen, de verdere verloop van het vredesproces en andere ontwikkelingen in de situatie die er op dit moment is ontstaan.

Hoofdstuk 1:

Heikele punten

Jeruzalem bestaat al sinds 3000 voor Christus¹⁰ en is na zijn stichting in vele verschillende handen geweest.¹¹ Na 5000 jaar is de stad nog steeds het middelpunt van een strijd, nu tussen Moslims en Joden. Het conflict heeft een lange geschiedenis, waarbij gebeurtenissen in deze geschiedenis en vele heilige relikwieën en plaatsen grote obstakels opwerpen voor een mogelijk eind van de vijandelijkheden. De strijd om de heerschappij over de stad Jeruzalem is al eeuwenoud, de oorsprong van andere twistpunten gaat beduidend minder lang terug. Om enkele belangrijke hoofdpunten waarover nog steeds onderhandeld wordt beter te kunnen begrijpen, is het belangrijk om in de geschiedenis te kijken wat de oorzaak is van deze geschillen. In dit hoofdstuk zullen er een aantal belangrijke knelpunten uitgelicht worden, waardoor deze in latere stadia van het stuk minder uitleg behoeven. Daarnaast zal de invloed van voornamelijk de VN worden toegelicht, waarbij het over de belangrijkste resoluties van de VN zal gaan.

De heilige stad

Jeruzalem of Al-Quds, wat de Arabische naam is voor de stad, werd noch door de Joden, noch door de Christenen noch door Moslims gesticht, maar door de Kanaäniten.¹² Voor de drie monotheïstische religies is de stad echter een belangrijke plaats, met daarin veel heilige plaatsen. Voor respectievelijk het Jodendom, het Christendom en de Islam vormt de stad een centraal punt in hun geloof. Nur Masalha beschrijft in zijn boek een aantal redenen waarom Jeruzalem voor de Joden zo'n belangrijke plaats inneemt. In de stad bevond zich de tempel van de Joden, het was de stad waaraan Joden hun klaagzangen richtten, Joden richtten zich tot Jeruzalem wanneer men bad, in veel Joodse heilige boeken werd er gesproken over de geschiedenis van de stad en Jeruzalem was de focus van hoop voor de komst van de Messias.¹³ De claim van de Joden op Jeruzalem is sterk en fundamentalistische Joden reppen over een 'unbroken chain of Jewish presence' in Jeruzalem en de stad als een 'united eternal capital of Israel'.¹⁴ In zijn boek geeft Masalha echter aan dat er geen sprake is van een ononderbroken aanwezigheid van Joden in Jeruzalem, omdat het volk diverse keren, onder andere

¹⁰ Nur Masalha, *The Bible and Zionism* (New York 2007) 165.

¹¹ In het kort is de stad in handen geweest van de Egyptenaren, Joden, Babyloniers, Perzen, Grieken, Hasmoneeën, Romeinen en Byzantijnen, Arabieren, Kruisvaarders, Mamelukken, Ottomanen, Engelsen en Israëliërs.

¹² Lewis, *Het Midden-Oosten*, 35.

¹³ Nur Masalha, *The Bible and Zionism*, 166.

¹⁴ Ibidem 167.

door de Kruisvaarders de stad werd uitgezet.¹⁵ Sinds het begin van de 16^e eeuw zijn de Joden onafgebroken aanwezig geweest in de stad, al was geen groot gedeelte van de inwoners Joods.

Jeruzalem is voor moslims niet de belangrijkste plaats in hun geloof, de stad wordt algemeen beschouwd als derde stad in de Islam. Al-Quds is heilig voor de Islam door de Al-Aqmoskee en door de Rotskoepel, beide gelegen op de Haram-al-Sjarief, wat Joden de Tempelberg noemen. Moslims geloven dat God Mohammed op een nachtreis heeft meegenomen naar Jeruzalem, waardoor de stad een heilige plek is.¹⁶ Over deze lezing is echter veel discussie omdat er binnen de Islam lang een discussie heeft gewoed of er met het 'Uiterste Bedehuis' niet Jeruzalem maar de hemel bedoeld werd. Daniel Piper is echter van mening dat er niets religieus aan de plek is. De moskee werd gebouwd van 688 tot 691, in de tijd dat de stad in handen was van de Umayyaden, opvolgers van Mohammed, en volgens Piper was het een puur politieke keuze om de moskee op de heilige plek van de Joden te bouwen¹⁷.

De discussie over welke religie er het meeste recht heeft op de stad wordt volop gevoerd, maar is in dit stuk niet heel erg relevant. Joden en Moslims vinden dat ze allebei een religieuze claim kunnen leggen op Jeruzalem en beide ontkennen ze de claim van het andere geloof. De argumentatie is echter wel verschillend. De moslims ontkennen niet dat Jeruzalem voor de Joden een belangrijke plaats is, ze proberen echter gaten te prikken in het idee van de Joden dat ze altijd al in de stad gewoond hebben en dat ze als enigen recht hebben op de stad. Veel Joden wijzen de claim van de moslims op de stad Jeruzalem echter helemaal af, zij zijn van mening dat Jeruzalem geen betekenis heeft voor de Islam en dat er in de stad geen heilige islamitische plaatsen liggen. Een andere reden waarom deze discussie in dit paper niet zinvol is, is omdat in deze tijd beide geloven veel waarde hechten aan de stad Jeruzalem, daardoor zal er een compromis moeten komen over de stad en heeft het geen zin om elkaars claims onderuit te halen. Toch laten de bovenstaande punten duidelijk zien waarom de besprekingen over deze kwestie vaak vooruit werden geschoven of een van de breekpunten voor de uiteindelijke vrede waren.

Palestijnse vluchtelingen

Elk jaar op 14 mei vieren de Joden in Israel Yom Ha'atzmaut, de dag van de onafhankelijkheid. Dit feest valt samen met de dag waarop Ben Gurion in 1948 de staat Israel uitriep. Voor de Palestijnen in het gebied staat 14 mei 1948 echter in het teken van een andere gebeurtenis, namelijk yahm al-nakba, de dag van de catastrofe. In dit stuk zal worden uitgelegd waarom deze dagen veel met elkaar

¹⁵ Masalha, *The Bible and Zionism*, 167.

¹⁶ Bernard Lewis, *Het Midden Oosten*, 79.

¹⁷ <http://www.danielpipes.org/article/84> gelezen op 22-04-2008.

te maken hebben en waarom deze datum zo'n belangrijke rol speelt in de onderhandelingen tussen de Palestijnen en de Israëliërs.

In zijn boek 'The Ethnic Cleansing of Palestine' neemt Ilan Pappé een standpunt in tegen de geschiedschrijving in Israël over de onafhankelijkheidsoorlog van dat land.¹⁸ Het gangbare idee in Israël is dat de Zionisten zich in een leeg gebied gevestigd hadden en dat ze van de woestijn een vruchtbaar land hadden gemaakt.¹⁹ De onafhankelijkheidsoorlog tegen de Arabische landen werd heldhaftig gewonnen en zo is de Joodse staat Israël in 1948 ontstaan. In deze lezing is geen enkel woord te vinden over de grote aantallen Palestijnse vluchtelingen die zich 60 jaar na dato nog steeds in vluchtelingenkampen bevinden in de buurlanden van Israël.²⁰ Pappé brengt in zijn boek aan het licht waar al deze vluchtelingen vandaan komen en waarom het recht op terugkeer voor de Palestijnen zo'n heet hangijzer is in de onderhandelingen voor een vrede in het Midden-Oosten.

Pappé doet van maand tot maand verslag van de gebeurtenissen voor, tijdens en na het uitroepen van de staat Israël. In zijn boek probeert hij hard te maken dat dit een geval is van etnische zuivering, waarbij hij de zaak vergelijkt met die in Servië tijdens de oorlog in Joegoslavië in de jaren '90.²¹ Zoals uit onderzoek van de internationale gemeenschap is gebleken, hebben de Serviërs grote aantallen moslims etnisch gezuiverd. Enkele kopstukken van het toenmalige Servische regime zijn al voor het internationale strafhof in Den Haag verschenen, andere worden nog gezocht. Pappé had toegang tot alle Israëliëse archieven, waaronder het dagboek van de leider van de Zionisten in Israël en de eerste premier van het land, David Ben-Gurion.²²

De Zionisten waren direct vanaf het begin duidelijk over hun intenties met het gebied in Palestina.²³ Ze wilden een staat Israël in het gebied creëren, met daarin zo min mogelijk Arabieren. Doordat er grote groepen Joden richting het gebied trokken om zich daar te vestigen, werd langzamerhand duidelijk dat zij er zouden blijven. De Zionisten werden gesteund door de Engelsen, waar het gebied toe behoorde via een mandaat. De Britse minister van Buitenlandse zaken Lord Balfour beloofde hun in 1917 een Joodse staat, waarbij hij ook beloofde de rechten van de Arabieren in het gebied te zullen beschermen.²⁴ De Zionistische beweging had echter een eigen staat in zicht en deze staat werd werkelijkheid na de Tweede Wereldoorlog, toen de pas opgerichte VN besloot het

¹⁸ Ilan Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, het gehele boek.

¹⁹ Ibidem, 245.

²⁰ Officiële aantallen VN op de site van UNRWA <http://www.un.org/unrwa/refugees/camp-profiles.html> bekeken op 06-05-2008. Totale aantal vluchtelingen 1,7 miljoen.

²¹ Dit blijkt vooral uit de citaten die voor elk hoofdstuk worden gegeven, waarbij veel gebruikt wordt gemaakt van citaten die iets te maken hadden met de etnische zuivering in Servië.

²² Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, endnotes.

²³ Ibidem, 15.

²⁴ Ibidem, 13.

gebied in tweeën te splitsen, waarbij er in de ogen van de Arabieren een onevenredig groot gedeelte van het gebied naar de Zionisten ging.²⁵

Zowel de Zionisten als de Palestijnen waren niet gelukkig met deze opsplitsing al lieten ze het beide niet merken aan de buitenwereld.²⁶ De Palestijnen die binnen de Joodse grenzen geplaatst werden berustten in hun lot, voor dit volk was het al de zoveelste keer dat er een vreemde macht over hen heerste en zij probeerden hun normale leven weer op te pakken. Ben-Gurion was echter verrast over deze opstelling van de Palestijnen. Hij had gehoopt dat de Palestijnen in grote getale zouden gaan demonstreren en er een oorlogssfeer zou ontstaan, waar de Zionisten hun voordeel mee zouden kunnen doen. Dit bleek echter niet het geval, waardoor de chaos die nodig was om de etnische zuiveringen te maskeren niet ontstond en waardoor Ben-Gurion en zijn adviseurs hun plannen moest wijzigen.²⁷

Na de tweedeling van Palestina in een Joodse staat en een Palestijnse staat was er pas één gedeelte van het Zionistische doel behaald. De staat Israël moest een puur Joodse staat zijn, waarvan de bevolking minimaal tachtig procent joods moest zijn.²⁸ Al vrij snel werd duidelijk hoe de Zionisten dit probleem wilde oplossen, 'I am for compulsory transfer; I do not see anything immoral in it.', sprak David Ben-Gurion al in 1938.²⁹ Deze dreigende woorden van Ben-Gurion stellen nog niet zoveel voor in vergelijking met wat er tien jaar later werkelijk zou gebeuren. De Zionisten stelden een aantal plannen op om de Palestijnen van hun grondgebied te verdrijven, waarvan Plan Dalet (D in het Hebreeuws) uiteindelijk werd uitgevoerd.³⁰ Pappé beschrijft in zijn boek de gruwelijkheden die er in de Palestijnse dorpen en steden die in de weg lagen van een puur Joodse staat hebben plaatsgevonden. Het overgrote deel van de Palestijnen die zich na de tweedeling op het grondgebied van Israël bevonden, is op allerlei manieren van het land en uit zijn huizen verjaagd, waarbij vrouwen en kinderen niet altijd ongemoeid werden gelaten. Er was sprake van een etnische zuivering van Arabieren van de staat Israël, nog maar 3 jaar nadat de laatste jood stierf in de Duitse vernietigingskampen.

De grootste fout die de VN heeft gemaakt tijdens het opstellen van Resolutie 181, was 'that it included no mechanism to prevent the ethnic cleansing of Palestine'.³¹ Toen het grootste deel van de Palestijnen uit Israël was verdreven vaardigde de VN een resolutie uit waarin het van Israël een

²⁵ Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, 29-32.

²⁶ Ibidem, 49 en 50.

²⁷ Ibidem, 51.

²⁸ Ibidem, 48. Ben-Gurion in een speech 'There are 40% non-Jews in the area allocated to the Jewish state. [...] Only a state with at least 80% Jews is a viable and stable state.

²⁹ Ibidem, xi.

³⁰ Ibidem, 28.

³¹ Ibidem, 35.

onvoorwaardelijke 'right of return' voor de Palestijnen eiste.³² In deze Resolutie van de VN, nummer 194, werden een aantal punten overgenomen uit de een dag eerder uitgevaardigde universele verklaring van de rechten van de mens. Met deze resolutie van de VN hadden de Palestijnen een belangrijke troef in handen, waarbij de wandaden van Israël door de internationale gemeenschap erkend werden.

Israël heeft deze geschiedenis altijd willen verbergen en wanneer de Palestijnen dit punt tijdens onderhandelingen ter tafel brengen, wordt dit daar resoluut weer vanaf geveegd. Arafat heeft tijdens de Camp David-gesprekken in 2000 aangegeven dat het recht om terug te keren enkel een symbolisch gebaar hoeft te zijn, omdat de Palestijnen waarschijnlijk in de eigen Palestijnse staat willen leven, maar toch bleef het punt onbespreekbaar.³³ Het is voor de Palestijnen een halszaak geworden en voor de Joden is het onbespreekbaar, daarom is het bijna onmogelijk dat er op dit punt ooit een akkoord bereikt wordt.

Resolutie 181 en 242

Sinds het bestaan van de Verenigde Naties heeft deze internationale organisatie een stempel gedrukt op de problematiek in het Midden-Oosten. In de VN hebben de problemen in het Midden-Oosten voor grote verdeeldheid gezorgd, wat alleen al blijkt tijdens de stemming over de resolutie nummer 181 van de Algemene Vergadering, waarin Palestina wordt opgesplitst. Resolutie 181 speelt een belangrijke rol in het ontstaan van het conflict, omdat het ruimte bood aan de Zionisten om een eigen staat uit te roepen. Resolutie 242, waarin het principe van land-for-peace beschreven staat, bood oplossingen en verbond daarnaast het lot van de vredesbesprekingen aan de internationale wereld.

In 1918 kreeg Engeland Palestina onder zijn hoede nadat de westerse machten daar het Ottomaanse Rijk hadden verslagen. Door de vele opstanden kreeg de Britse overheerser echter snel genoeg van het gebied waarvan ze eerst dachten dat het de veiligheid van het rijk zou dienen.³⁴ In Februari 1947 gaven de Britten het mandaat terug aan de VN en een commissie bracht het advies uit om het gebied in drieën te delen.³⁵ Een Joods gedeelte, een Arabisch gedeelte en Jeruzalem als een stad onder internationaal toezicht.³⁶ Tijdens de stemming in de Algemene Vergadering was er veel onduidelijkheid over de standpunten, waarbij de mening binnen de Amerikaanse regering sterk verdeeld was, en veel katholieke landen alleen maar voor verdeling stemde omdat Jeruzalem dan

³² <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/65/IMG/NR004365.pdf?OpenElement> pagina 5 punt 11. (ingezien op 6 mei 2008)

³³ Charles E. Swisher, *The Truth about Camp* (New York 2004) 281.

³⁴ James L. Gelvin, *The Israel-Palestine Conflict One Hundred Years of War*, (Cambridge 2007) 116.

³⁵ Gelvin, *The Israel-Palestine Conflict*, 124.

³⁶ *Ibidem*, 124.

geïnternationaliseerd werd.³⁷ De stemming werd echter al snel tenietgedaan door wat de moslims de catastrofe en de Joden de vrijheidsoorlog noemen. Door de terugtrekking van de Engelse troepen was er geen macht in het gebied die de verdeling in goede banen kon leiden, waardoor de burgeroorlog tussen de Joden en de Arabieren begon.

De burgeroorlog eindigde waar de staat Israël begon. Op 14 mei 1948, toen de mandaatperiode van Groot-Brittannië afliep, riep Israël zichzelf tot staat uit, waardoor de strijd tussen de Joden en moslims veranderde in een strijd tussen Israël en een Liga van Arabische landen, Egypte, Jordanië, Syrië, Irak en de Palestijnen. Deze oorlog eindigde zes maanden later in een wapenstilstand. Israël kreeg naast het gebied wat Israël bij de deling gekregen had meer delen van Palestina in handen. Daarnaast legden Egypte en Jordanië beslag op respectievelijk de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever die in het plan van de VN aan de Palestijnen toe zouden komen.³⁸ Resolutie 181 werd dus door alle partijen, behalve de Palestijnen, genegeerd en de internationale gemeenschap verlegde haar aandacht naar het stoppen van de vijandelijkheden tussen Israël en de Arabische landen.³⁹

Na de Arabisch-Israëliëse oorlog in 1967 vaardigde dit keer de Veiligheidsraad een resolutie uit, nummer 242. Daarin kwam het zogenaamde land-for-peace plan uit. In deze resolutie vroeg de Veiligheidsraad van de VN de Arabische landen vrede met Israël te sluiten in ruil voor teruggave van de bezette gebieden. Dit idee heeft de basis gevormd voor de vrede tussen Egypte en Israël, waarbij Egypte de bezette Sinaiwoestijn terugkreeg voor vrede met Israël en daarmee een erkenning van de staat Israël door Egypte. Het land-for-peace plan werd tijdens Camp David in 2000 ook gebruikt als raamwerk voor onderhandelingen, net als tijdens de onderhandelingen met Syrië en Jordanië. Het plan zou de sleutel moeten zijn tot de vrede in het Midden Oosten, maar gebleken is dat er naast de problemen over grondgebied nog andere problemen spelen tussen Israël en zijn Arabische vijanden.

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn er een aantal knelpunten voorbij gekomen waardoor de onderhandelingen tussen de Palestijnen en de Israëliërs niet soepel verliepen. Zonder duidelijk afspraken over deze knelpunten komt het nooit tot een allesomvattend vredesakkoord. De claim van beide partijen op Jeruzalem is sterk, waarbij ook de internationale wereld met een schuin oog toekijkt, omdat de christelijke landen er ook belangen hebben. Voor de Palestijnen is het recht van terugkeer een zeer belangrijk punt, omdat ze zonder een schuldbekentenis van Israël moeilijk in vrede met dat land kunnen leven. Hoewel er voor deze punten en voor de kwestie over het grondgebied van beide

³⁷ Gelvin, *The Israeli-Palestine Conflict*, 124.

³⁸ *Ibidem*, 87.

³⁹ *Ibidem*, 127.

staten resoluties door de VN zijn aangenomen die duidelijk aangeven wat de juiste oplossing is, blijkt het onmogelijk om tot een compromis te komen. Waarschijnlijk zal geen enkele buitenlandse inmenging in het conflict de kwestie over de vluchtelingen en over Jeruzalem kunnen oplossen, enkel krachten uit Israel of de Palestijnse staat.

Hoofdstuk 2:

Eretz Israel

Vlak voor de ondertekeningsceremonie van de Oslo-akkoorden in het Witte Huis in Washington op maandag 13 september 1993 door de Palestijnen en de Israëliërs deed er zich iets vreemds voor. Bill Clinton beschrijft het in zijn biografie als volgt:

‘Toen was er nog de vraag of Arafat en Rabin elkaar een hand zouden geven. Ik wist dat Arafat het wilde. Voordat Rabin in Washington aankwam, had hij gezegd dat hij hem een hand zou geven ‘als het nodig was’, maar ik voelde aan dat hij het eigenlijk niet wilde. Na zijn aankomst bij het Witte Huis roerde ik het onderwerp nog eens aan. Hij ontweek mijn vraag door te zeggen hoeveel jonge Israëli’s door Arafats toedoen waren omgekomen. Ik zei tegen Yitzhak dat als hij werkelijk vrede wilde, hij dat moest bewijzen door Arafat een hand te geven. ‘De hele wereld kijkt toe, en ze wachten op een handdruk.’ Rabin zuchtte en zei: ‘Ik denk dat niemand vrede sluit met zijn vrienden.’ ‘Dus je doet het?’ vroeg ik hem. Hij bitste bijna: ‘Goed dan. Goed dan. Maar er wordt niet gekust.’ De traditionele Arabische begroeting is een kus op de wang, en daar moest hij niets van hebben. [...] Tony [Lake zei] dat hij een manier wist om Arafat een hand te geven zonder dat er gekust zou worden. [...] We oefenden een paar keer, tot ik vrij zeker was dat Rabins wang onaangeroerd zou blijven. We lachten erom, maar ik wist dat het voorkomen van die kus voor Rabin een serieuze aangelegenheid was.’⁴⁰

Deze anekdote geeft goed aan hoe de verhoudingen tussen de Palestijnen en Israëliërs lagen toen er voor het eerst een vredesverdrag getekend werd. Er was in Oslo wel in een goede sfeer onderhandeld, maar de akkoorden konden het verleden niet uitwissen.⁴¹ In dit hoofdstuk wordt onderzocht wat de standpunten van Israel in deze onderhandelingen waren, alsook in latere onderhandelingen, tot de gesprekken in Camp David. De politieke situatie in Israel, waarbij in de laatste 30 jaar de twee grootste partijen om en om aan de macht waren en de Likud en de Arbeiderspartij het maar zelden eens waren⁴², speelde een grote rol in de manier waarop Israel onderhandelde met de Palestijnen en in hoeverre de Oslo-akkoorden werden nageleefd. De standpunten van beide partijen komen in dit hoofdstuk aan bod, waarbij ook het gedachtegoed van de Zionistische beweging een rol speelt en dus belicht zal worden.

Het Zionisme staat aan de wieg van de Joodse staat in Palestina en heeft een grote rol gespeeld in de politieke ideeën van het land aangaande de relatie met de Arabische buurlanden. De ideeën van het Zionisme richten zich vooral op de omvang van de Joodse staat, waarbij de hardliners

⁴⁰ Bill Clinton, *Mijn Leven*, (Amsterdam 2004) 607.

⁴¹ David Makovsky, *Making Peace with the PLO*. Op pagina 22 van zijn boek bijvoorbeeld, waarop hij de sfeer beschrijft wat onder andere tot uiting komt in het samen dineren.

⁴² Alleen tijdens de regering van nationale eenheid in de jaren '80.

een zo groot mogelijk leefgebied nastreven en hun claims op grondgebied uit de bijbel halen.⁴³ Als eerste zullen daarom kort de ideeën van het Zionisme beschreven worden. Later in het stuk komen dan de visies van respectievelijk de Likudpartij en de Arbeiderspartij aan bod, die ze tijdens de regeerperiodes tussen 1991 en 2000 uitdroegen.

Zionisme

Het Europa van de negentiende eeuw was een kraamkamer van nationalisme voor alle landen en volkeren van het continent. Vooral in Oost-Europa waren er veel volkeren die een eigen nationaliteit nastreefden, zoals de Hongaren en Polen. In de negentiende eeuw in Oost-Europa ontstond ook voor het eerst het politieke Zionisme met als ontwerper Theodor Herzl, die beïnvloed was door het christelijke Zionisme.⁴⁴ Zoals de naam politiek Zionisme al aangeeft was het een seculiere stroming die er voor pleitte om een Joods thuisland te creëren in Eretz Israel, het Land van Israel.⁴⁵ Net als bij het nationalisme dat in de negentiende eeuw bij vele andere volkeren en landen opspeelde, moest er een bepaalde legitimiteit gevonden worden. Vaak werden gebeurtenissen uit de geschiedenis gebruikt om een zekere eenheid binnen volkeren te creëren. Deze 'invented traditions' vonden overal in Europa hun ingang en ook Herzl zocht naar manieren om het Zionisme een legitieme geschiedenis te geven.⁴⁶

De grootste inspiratiebron voor de Zionisten was het Oude Testament, waarin een groot deel van de Joodse geschiedenis beschreven stond.⁴⁷ Er werden geen vragen gesteld over het waarheidsgehalte van deze geschriften, hoewel nu vaststaat dat de bijbel geen geschiedenisboek is wat honderd procent vertrouwd kan worden. De heilige schrift is echter zeer geschikt voor de Zionistische zaak en omdat het boek nu eenmaal het belangrijkste geschrift van de grootste godsdienst ter wereld was, vonden de Zionisten het goed genoeg om er hun legitimiteit vandaan te halen. Het vreemde was dat de eerste Zionisten seculier waren, maar volgens David Ben-Gurion was dit geen probleem: 'The message of the Chosen People makes sense in secular, nationalist and historical terms. ...The Jews can be considered a self-chosen people. ... Though I reject theology, the single most important book in my life is the Bible.'⁴⁸ Het Zionisme pleitte voor een joods nationalisme, maar vond daarin tegenstanders onder de Joden zelf, die ervan overtuigd waren dat

⁴³ Chris van der Heijden, *Israel een onherstelbare vergissing* (Amsterdam 2008) 32.

⁴⁴ Masalha, *The Bible and Zionism*, 32.

⁴⁵ Ibidem, 46.

⁴⁶ Ilan Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine*, 10-11.

⁴⁷ Van der Heijden, *Israel*, 32.

⁴⁸ Masalha, *The Bible and Zionism*, 98.

alleen de komst van de Messias ervoor kon zorgen dat de Joden terug konden keren naar het beloofde land.⁴⁹

De grootte van Eretz Israel werd door de Zionisten vooral uit Bijbelse teksten gehaald, waarbij latere leiders van Israel ook uitgingen van de veiligheid van de staat Israel. Het idee van een volk zonder land wat terugkeert naar een land zonder volk werd door de Zionisten zelf bedacht.⁵⁰ Joodse schoolkinderen krijgen te horen dat er alleen maar wat Arabische nomaden in het land leefden en er geen sprake was van cultivatie van het land wat nu zo vruchtbaar gemaakt was door de Joden.⁵¹ De rechtvaardiging voor de strijd tegen de Arabieren die er nog wel waren, haalden de Zionisten wel weer uit de bijbel, waarbij vooral het boek van Jozua, waarin de Israëlieten het land Israel veroveren als ultieme legitimering voor de verdrijving van de Arabieren geldt.

Uit de rest van het hoofdstuk zal blijken dat het gedachtegoed van de Zionisten nog steeds een inspiratiebron vormt voor vooral de meer rechts georiënteerde politici in Israel, waarbij de meest radicale Joden die met hun nederzettingen zoveel mogelijk 'facts on the ground' willen bewerkstelligen, de kroon spannen.

De Likudpartij

In de herfst van 1991 verschijnt er in *Foreign Affairs* een artikel van Ze'ev B. Begin waarin hij de visie van de Likudpartij op een vrede in het Midden-Oosten beschrijft.⁵² Het was het laatste jaar van het minister-presidentschap van Yitzhak Shamir namens de Likudpartij en het jaar waarin de mislukte vredesconferentie in Madrid plaatsvond. De Likudpartij is een rechtsgeoriënteerde partij in het Israëlietische politieke spectrum en had ongeveer twaalf jaar daarvoor goede bedoelingen voor vrede in het Midden-Oosten getoond, toen Likudpremier Menachim Begin in Camp David vrede sloot met Egypte. Het feit dat het gebied wat voor deze vrede opgegeven moest worden de Sinaïwoestijn betrof, die volgens de Zionisten geen deel uitmaakte van het Land van Israel, vereenvoudigde de toenmalige deal met Egypte.⁵³

In zijn stuk maakt Begin meteen duidelijk dat de Likudpartij een Zionistische visie aanhangt.⁵⁴ Die visie is volgens hem tweeledig, het recht van een Joodse staat in het Land van Israel en het recht van deze staat op veiligheid. De Israëlietische regering met de Likudpartij aan het hoofd heeft drie beleidspunten om deze tweeledige Zionistische positie te bewerkstelligen, namelijk: 'the prevention

⁴⁹ Zoals de orthodoxe Joden die in al voor het Zionisme in Jeruzalem woonden en die niets met de Zionisten te maken wilden hebben.

⁵⁰ Masalha, *The Bible and Zionism*, 40.

⁵¹ In feite wordt er aan de Arabieren of Palestijnen sowieso weinig aandacht besteed in de klaslokalen in Israel. Masalha, *The Bible and Zionism*, 40.

⁵² Ze'ev B. Begin, 'The Likud Vision for Israel at Peace', *Foreign Affairs* 3 (1991) 21.

⁵³ Mitchell G. Bard, 'How Fares the Camp David Trio', *Orbis* vol 34 nr 2 (1990), 235.

⁵⁴ Begin, 'The Likid Vision for Israel at Peace', 21.

of foreign rule west of the Jordan River, an initiative to establish understanding and mutual respect between Israelis and their Arab neighbors, and efforts to reach peace treaties between Israel and the Arab countries.’⁵⁵

In de resolutie die de VN in 1967 uitvaardigde, nummer 242, werd het zogenaamde land-for-peace idee naar voren gebracht om zo tot een blijvende vrede in het Midden-Oosten te komen. In het geval van de onderhandelingen tussen Israel en Egypte zorgde dit voor een akkoord. Volgens Begin zal dit bij onderhandelingen met andere landen echter moeilijk worden. In zijn stuk pleit hij voor het behoud van de Golanhoogvlakte, omdat dit gebied van militair strategisch belang zou zijn voor de veiligheid van Israel.⁵⁶ Een vrede met Syrië zou een stuk dichterbij komen wanneer Israel het gebied zou opgeven,⁵⁷ maar de Likudpartij verwacht dat Syrië, nadat het vrede heeft gesloten, ten aanval zou gaan tegen Israel en in zeer korte termijn aan de kust van de Middellandse Zee zou kunnen komen. De Westelijke oevers van de rivier de Jordaan wil Begin ook om veiligheidsredenen behouden. Het is onmogelijk deze in Palestijnse handen te laten, omdat hij bang is dat via de Westelijke Jordanoever de Arabische landen binnen kunnen vallen in het hart van Israel.

In zijn behandeling van de Westelijke Jordanoever laat hij de Palestijnen buiten beschouwing, maar niet zonder reden. Begin is namelijk van mening dat de Palestijnen geen afzonderlijk volk zijn, omdat volgens hem een Italiaan uit Napels en een uit Milaan meer verschillen dan Arabieren uit Bagdad en uit Amman.⁵⁸ De Syrische overheid beschouwde volgens Begin de Palestijnse Arabieren als Zuid-Syriërs. Aan de andere kant is het ook zo dat wanneer de Palestijnen anders zijn dan Syriërs of Jordaniërs, dat dit volk dan uit drie volkeren zou bestaan, namelijk de ‘Samaritan-Judean-Gazan Arab people in the center, the Trans-Jordanian Arab people to the east and the Israeli Gallilean Arab people to the west.’⁵⁹ De conclusie van Begin is dat er gesproken moet worden over respect voor elkaar, maar dat het onmogelijk is om als gelijke over een Arabische staat te praten in het Land van Israel. Hierbij stelt hij ook dat in resolutie 242 met geen woord over enige vorm van zelfbestuur voor de Palestijnen gerept wordt.⁶⁰

Wanneer de Likudpartij in 1993 nog aan de macht was geweest, zou er waarschijnlijk geen sprake zijn geweest van onderhandelingen in Oslo. De Zionistische visie van de partij biedt weinig ruimte voor concessies naar de Arabische landen en feitelijk geen enkele naar de Palestijnen. In 1992

⁵⁵ Begin, ‘Likud Vision for Israel at Peace’, 22.

⁵⁶ Ibidem, 24.

⁵⁷ Swischer, *The Truth About Camp David*, 88. In 2000 waren Syrië en Israel dichtbij een akkoord over de Golan Hoogvlakte, uiteindelijk wilde Israel het gebied niet volledig teruggeven.

⁵⁸ Begin, ‘The Likud Vision for Israel at Peace’, 23.

⁵⁹ Ibidem 23. Het is opmerkelijk dat een man uit Israel, een land dat omringd wordt door Arabische landen en waarschijnlijk wel enig contact heeft met deze landen, zich op zo’n manier over zijn buurlanden uitlaat. Dit is heeft erg veel weg van het door Edward Said zo verketterde Oriëntalisme.

⁶⁰ Ibidem, 25.

kwam echter de Arbeiderspartij aan de macht waardoor de Likud in de oppositie verdween. De Likudpartij stemde tijdens de behandeling van de Oslo-akkoorden tegen de ratificering van deze akkoorden.⁶¹ De Verklaring van Principes over de Reglementen van Interim Zelfbestuur werden echter wel geratificeerd en daarom moest de Likudpartij leren leven met het feit dat Israël de PLO erkend heeft en er gewerkt moest worden aan de verdere implementering van de gesloten afspraken.

De Arbeiderspartij onder Rabin en Peres

Aan het vredesakkoord in Oslo uit 1993 en het overleg in Camp David werd in beide gevallen deelgenomen door Israëlische regeringen, waarin de Arbeiderspartij de grootste partij was en de minister-president leverde. Hieruit kan opgemaakt worden dat de standpunten van de Arbeiderspartij met kopstukken als Yitzhak Rabin, Shimon Peres en later Ehud Barak gematigder zijn dan die van de Likudpartij. Dit blijkt wel uit de hierboven weergegeven standpunten van de Likud die weinig ruimte boden voor vrede. Het feit dat het telkens de Arbeiderspartij was die vrede sloot met de PLO, wil echter ook niet zeggen dat de eerstgenoemde zich niet hard op durfde te stellen in de onderhandelingen. Binnen de Arbeiderspartij was er in de persoon van Shimon Peres een echte vredesduif aanwezig, maar Rabin zag de onderhandelingen in Oslo met de aartsvijand de PLO in de eerste fase nog niet zitten en hij moest van Peres meerdere keren een duwtje in de rug hebben om niet van deze diplomatieke weg af te zien.⁶²

Rabin proefde tijdens de verkiezingen in 1992 dat de tijd rijp was voor vrede met de Palestijnen en dat er een mildere toon aangeslagen moest worden om de intifada een halt toe te roepen. In het programma van de Arbeiderspartij kwamen daarom een aantal punten naar voren die gericht waren op een vredesproces met de Palestijnen. Een opmerkelijk feit is echter dat er in het programma vermeld wordt dat er absoluut niet met de PLO gesproken zal worden.⁶³ Hoewel Rabin na zijn verkiezing eerst probeert te onderhandelen met inwoners van de bezette gebieden en Palestijnen uit Oost-Jeruzalem, moet hij later toch overstappen op gesprekken met de PLO.⁶⁴ In het programma van de Arbeiderspartij komt ook naar voren dat de partij de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever niet een aparte staat wil geven, maar meer ziet in een politieke eenheid met Jordanië, waarbij Jeruzalem volledig onder Israëlisch bewind blijft.⁶⁵ Als laatste waarschuwt de partij van Rabin

⁶¹ http://www.knesset.gov.il/history/eng/eng_hist13_s.htm bekeken op 24-05-2008.

⁶² Martin Indyk, 'Peace Without the PLO', *Foreign Policy* vol 83 Summer (1991) 34.

⁶³ Makovsky, *Making peace with the PLO*, 193.

⁶⁴ *Ibidem*, 27.

⁶⁵ *Ibidem*, 30.

de kiezers ervoor dat hij niet zal bezwijken onder Amerikaanse druk en geen toezeggingen zal doen na aandringen of dreigementen van de VS.⁶⁶

Tijdens de onderhandelingen met de PLO in Oslo kwamen de standpunten van de Arbeiderspartij duidelijk naar voren, omdat er tijdens deze onderhandelingen vrij gesproken kon worden en geen van de toezeggingen die er gedaan werden vaststonden en dus teruggetrokken konden worden. Pas bij de uiteindelijke ondertekening van de Verklaring van Principes stonden de afspraken werkelijk vast.⁶⁷ Al snel na de verkiezingen bleek dat Rabin van zijn partijprogramma af moest wijken en toch met de PLO in onderhandeling moest gaan. De uiteindelijke afspraken die gemaakt worden en die in de Verklaring van Principes zijn opgenomen laten zien dat Rabin ook op andere gebieden verder is gegaan dan in zijn partijprogramma stond. Er wordt overeen gekomen dat de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook een politieke eenheid zijn, waarbinnen verkiezingen kunnen worden gehouden voor het leiderschap over deze gebieden. De eerste stap naar een permanente status wordt gezet in de Gazastrook en in het gebied rond Jericho op de Westelijke Jordaanoever, waarna er bij de volgende besprekingen over verdere Israëlische terugtrekking zal worden gesproken.⁶⁸

De echte winst voor Israël zit hem niet in de DOP, maar in de brief die Arafat naar aanleiding van de akkoorden in Oslo naar Rabin stuurt. In deze brief erkent Arafat de staat Israël en belooft hij dat de PLO, 'renounces the use of terrorism and other acts of violence and will assume responsibility over all PLO elements and personnel in order to assure their compliance, prevent violations and discipline violators'.⁶⁹ Uit de DOP en de brief van Arafat aan Rabin komt naar voren dat de grenzen van de staat Israël voor 1967 nu ook door de Palestijnen erkend worden. Voor Rabin was dit echter maar een deel van de deal met de Palestijnen. Hoewel hij gematigder was in zijn standpunten tegenover de Palestijnen dan de Likudpartij, was zijn grootste zorg de nationale veiligheid van Israël. In ruil voor een vooruitzicht op een staat voor de Palestijnen wilde Rabin dat daar absolute veiligheid voor het voortbestaan van de staat Israël en voor alle Israëliërs, dus ook de Joden in de nederzettingen in de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever, tegenover stond. Een deel hiervan werd opgelost door de verwerping van terrorisme door de PLO, al geloofde Israël op een gegeven moment dat Arafat al het terrorisme kon stoppen, terwijl Arafat dit niet kon garanderen.⁷⁰ Hoewel de Palestijnen vasthielden aan hun eis om het hele gebied onder hun jurisdictie te krijgen, werd er toch overeengekomen dat Israël zeggenschap hield over de nederzettingen.

⁶⁶ M. Graeme Bannerman, 'Arabs and Israelis: Slow Walk toward Peace', *Foreign Affairs* vol 72 *America and the World* (1993) 148.

⁶⁷ Makovsky, *Making Peace with the PLO*, 31.

⁶⁸ *Ibidem*, 205.

⁶⁹ *Ibidem*, 102.

⁷⁰ *Ibidem*, 53.

De Palestijnse Autoriteit kreeg in stappen steeds meer macht in handen in de twee gebieden waarover zij zou heersen. In het begin kreeg het zeggenschap over onderwijs, belastingen, sociale voorzieningen, toerisme en volksgezondheid.⁷¹ Een groot twistpunt tijdens de besprekingen was de veiligheid, waarbij Israël sowieso de externe veiligheid van de gebieden voor zijn rekening nam. Intern wilde Israël echter ook greep houden op de veiligheid en daar was de Palestijnse delegatie het niet mee eens. Uiteindelijk kwam het tot een oplossing waarbij verdere Palestijnse verbeteringen op het gebied van veiligheid tot verdere terugtrekking van Israëlische troepen zou leiden. Rabin kreeg aan het eind van de onderhandelingen uit verschillende hoeken te horen dat hij teveel weggegeven had, maar zoals Makovsky het stelt: 'The PLO benefited from the fact that a blueprint for Palestinian self-rule already existed: the 1978 Camp David accords', waaruit blijkt dat Likudpremier Begin al zoiets afgesproken had.⁷²

De onverwachte premier: Benjamin Netanyahu

Zoals afgesproken was in de Oslo-akkoorden werd er na deze gesprekken doorgegaan met onderhandelen over een uiteindelijke definitieve vrede tussen de Palestijnen en Israël. Hoewel de implementatie van de in Oslo gemaakte afspraken vooral van Israëlische kant minder snel gingen dan werd gehoopt, werden er tussentijds toch nieuwe akkoorden gesloten, Oslo II, het Hebron protocol en in 1998 het Wye River Memorandum, naar de plek waar het getekend is.⁷³ In het eerste akkoord werden er verdere afspraken gemaakt over Palestijnse gevangenen, veiligheid en de oprichting van een Palestijns Counsel. In het Hebron protocol werd afgesproken dat de Palestijnen voor een deel de macht in handen kregen van de stad Hebron op de Westelijke Jordaanoever ongeveer 30 kilometer ten zuiden van Jeruzalem.⁷⁴

Met de ondertekening van het Hebron-protocol, haalde Netanyahu zich de woede van een deel van zijn eigen partij op de hals.⁷⁵ Het afstaan van (delen van) de Westelijke Jordaanoever was voor veel Zionisten nog steeds ondenkbaar, vier jaar na de ondertekening van de Oslo-akkoorden, waar er met Jericho ook al een stad in het gebied naar de Palestijnen was gegaan. De akkoorden over Hebron waren in 1998 echter nog steeds niet geïmplementeerd⁷⁶, maar door de Wye akkoorden werd er een tijdlijn opgezet die voor betere kansen voor het akkoord moest zorgen. Naseer H. Aruri stelt echter dat het Wye River Memorandum de Palestijnen nog meer verantwoordelijkheden geeft, terwijl ze er maar een klein stuk land voor terugkrijgen. Daarbij werd er afgesproken dat de

⁷¹ Makovsky, *Making Peace With the PLO*, 205.

⁷² Ibidem, 58.

⁷³ Gelvin, *The Israel-Palestine Conflict*, 239.

⁷⁴ Ibidem, 190.

⁷⁵ Aruri, 'The Wye Memorandum, Netanyahus Oslo and Unreciprocal Reciprocity', *Journal of Palestine Studies* vol. 18 nr 2, 19.

⁷⁶ Ibidem, 18.

Palestijnse Autoriteit eerst moest bewijzen dat het veilig was binnen zijn gebieden, voordat er nieuwe gebieden werden toegewezen. Op deze manier kwam Netanyahu weer wat tegemoet aan de eisen van de Likudpartij, wat blijkt uit het grote aandeel dat veiligheid inneemt in de besprekingen, ruim zestig procent van het uiteindelijke document gaat over de veiligheidseisen van Israel.⁷⁷

Een opmerkelijk punt uit het Wye Memorandum is dat Israel zich niet langer, volgens de VS in ieder geval, aan de VN Resolutie 242 moet houden, maar dat het eerst zijn eigen veiligheidseisen moet waarborgen.⁷⁸ De instemming van de VS blijkt uit de uitspraak van Warren Christopher, minister van Buitenlandse zaken, in de *USA Today* in 1997, 'A Hallmark of the U.S. policy remains our commitment to work cooperatively to seek to meet the security needs that Israel identifies'.⁷⁹ Warren Christopher had deze toezegging aan Israel gedaan in een brief aan Netanyahu en deze werd een niet officieel aanhangsel van het Hebron protocol. De inhoud van de brief werd echter wel opgenomen in het Wye Memorandum.

Tijdens de regeerperiode van Netanyahu zijn er wel twee akkoorden getekend, maar is het vredesproces niets opgeschoten. Netanyahu zat in een lastige spagaat, aan de ene kant waren er de Oslo-akkoorden die om een vervolg vroegen en aan de andere kant stond zijn eigen Likudpartij, die niet van plan was de Palestijnen ook maar iets cadeau te geven. Clinton had echter na de Oslo-akkoorden nog niet de grote doorbraak waar hij op gehoopt had. Al zijn hoop was dus gevestigd op de nieuwe leider van de Arbeiderspartij, Ehud Barak, die hij daarom ook met veel adviseurs en spindokters aan de macht probeerde te helpen.⁸⁰ In het hoofdstuk over de besprekingen in Camp David zullen de standpunten van Barak en zijn de ontwikkelingen tijdens zijn regeerperiode verder besproken worden.

Conclusie

Na het zetten van de handtekeningen op de Oslo-akkoorden is er weinig terecht gekomen van de beloftes die in 1993 gedaan werden. De goede stemming verslechterde met iedere tegenwerking van het akkoord, zowel door Israëliische nederzettingen als door Palestijnse terroristen. De dood van Yitzhak Rabin leidde de komst van een nieuwe Likudregering in, waardoor het zicht op een uiteindelijk akkoord nog troebeler werd. Clinton spande zich in 1999 dan ook in om de Arbeiderspartij weer aan de macht te helpen. De Oslo-akkoorden zorgden ervoor dat de Likudpartij wel met de Palestijnen om tafel moest gaan zitten. Netanyahu stelde nog meer eisen aan de Palestijnen op het gebied van veiligheid en kwam daarnaast zijn afspraken niet na. De twee akkoorden die Netanyahu met Arafat sloot, maakte de positie van Israel sterker en vroegen erg veel

⁷⁷ Aruri, 'The Wye Memorandum', 18.

⁷⁸ Ibidem, 20.

⁷⁹ Ibidem, 21.

⁸⁰ Swisher, *The Truth About Camp David*, 123.

van Arafat, terwijl hij er weinig voor terugkreeg. Dit zorgde ervoor dat het vredesproces in zwaar weer kwam te zitten en dat de vredesbesprekingen in Camp David met enig wantrouwen werden begonnen.

Hoofdstuk 3:

'The Freedom Fighter's Gun and the Olive Branch'

Mohammed Abdel Rahman Abdel Raouf Arafat al-Qudwa al-Husseini is geen naam die een journalist graag dagelijks voluit in zijn artikel wil noteren. De man die deze naam droeg was de afgelopen decennia echter vaak in het nieuws. Gelukkig had een van de eerste onderwijzers van deze man de onmogelijkheid van deze naam al vlug in de gaten, en hij kortte de naam af tot Yasser (wat makkelijk betekent) Arafat⁸¹, de bekendste leider van de Palestijnen die op 4 november 2004 op 75-jarige leeftijd zijn laatste adem uitblies.⁸² In een speech voor de Algemene Vergadering van de VN in 1974 zei Arafat het volgende: 'Today I have come bearing an olive branch and a freedom fighter's gun. Do not let the olive branch fall from my hand. I repeat: do not let the olive branch fall from my hand.'⁸³ In deze speech vocht hij het bestaan van de staat Israël aan, iets wat de organisatie waarvan hij voorzitter was, de PLO, tot de Oslo-akkoorden als ultiem doel had. Hoewel Arafat en de organisatie waarvan hij voorzitter was, in het grootste deel van zijn leven vooral het geweer hanteerde, stond de PLO toch aan het begin van de Palestijnse inspanning richting vrede met Israël en een poging tot een uiteindelijke definitieve oplossing voor de situatie in het Midden-Oosten.

De Arabische inspanningen naar vrede met Israël zijn vanaf de oprichting van de staat Israël verdeeld geweest. Hoewel het begin van de samenwerking tegen Israël voortvarend leek, met een oorlog tegen de Zionisten, bestond er toch al onderlinge verdeeldheid door het aparte akkoord wat Jordanië met Israël sloot over de Westelijke Jordaanoever. De Palestijnen zelf vormen nu nog steeds geen eenheid, wat in de zeer recente geschiedenis pijnlijk duidelijk werd tijdens de verkiezingen in 2006, waarbij de Fatahpartij van Mahmoud Abbas, de opvolger van Arafat, en de radicale Hamasbeweging lijnrecht tegenover elkaar stonden,⁸⁴ en waarbij er zelfs van een burgeroorlog kon worden gesproken.

Toen Al-Fatah met Arafat als leider toetrad tot de Palestijnse vrijheidsorganisatie (PLO), was de groep al snel leider van deze gezamenlijke Palestijnse organisatie.⁸⁵ Nadat Arafat voorzitter werd van de PLO, werd hij al snel het gezicht, met de door hem beroemd geworden en naar hem vernoemde sjaal, van de Palestijnse zaak en het streven van de groepering naar een eigen staat. In dit hoofdstuk over de standpunten van de Palestijnen in het vredesproces zal daarom de visie van de PLO en zijn leider Arafat naar voren komen tijdens de onderhandelingen met de Israëliërs. Er zijn

⁸¹ http://www.groene.nl/2001/34/Profiel_Yasser_Arafat, bekeken op 27-05-2008.

⁸² Allen Ramsey, 'Liberators and Terrorists: Reflections on Yasser Arafat', *Contemporary Review* vol. 286 nr. 1669 (2005) 69.

⁸³ http://www.mideastweb.org/arafat_at_un.htm bekeken op 27-05-2008.

⁸⁴ Riad Malki, 'Beyond Hamas and Fatah', *Journal of Democracy* vol.17 nr.3 (2006) 131.

⁸⁵ http://www.groene.nl/2001/34/Profiel_Yasser_Arafat, bekeken op 18-06-2008.

andere vertegenwoordigers geweest die namens de Palestijnen onderhandelden met Israël,⁸⁶ maar tijdens de onderhandelingen in Washington werd duidelijk dat zonder de zegen van de PLO deze onderhandelaars geen concessies wilden doen. In dit hoofdstuk zal kort aandacht besteed worden aan het charter van de PLO, maar veel punten die in deze tekst stonden, zoals het ontkennen van het legale bestaan van Israël, bleken tijdens de onderhandelingen niet bruikbaar, waardoor vooral de in Oslo naar voren gebrachte standpunten zullen worden beschreven. De invloed van de Arabische landen in het vredesproces speelde ook een rol, met name in de onderhandelingspositie van Israël alsmede in de instandhouding van de PLO. Dit zal in het hoofdstuk op verschillende plaatsen terugkomen. De onderhandelingen in Camp David komen in een later hoofdstuk aan bod.

The Palestinian National Charter en de link met de Arabische landen

In 1968 stelde de Palestine Liberation Organization, kortweg PLO, een convenant op waarin het streven van de organisatie werd opgeschreven. Een jaar later werd Arafat gekozen tot voorzitter van de organisatie, toen zijn groepering al-Fatah zich aansloot bij de PLO. Het convenant geeft niet zozeer de doelen aan die de Palestijnse zijde tijdens de onderhandelingen voor ogen had, maar geeft wel duidelijk aan waar de organisatie voor 1991 voor stond en wat ze hebben ingeleverd voor vrede met Israël. Het convenant bestaat uit 33 artikelen met daarin als belangrijkste elementen dat de PLO staat voor een ongedeeld Palestina met daarin alleen ruimte voor de Palestijnen en de Joden die er voor de komst van de Zionisten al aanwezig waren.⁸⁷ Daarnaast roept het op tot een strijd tegen de bezetters, waarin onderlinge twisten van secundair belang zijn en iedere Palestijn bereid moet zijn om zijn rijkdom en leven te geven voor de Palestijnse zaak.⁸⁸

Vanaf het ontstaan van de Joodse staat in Palestina staat een groot deel van de Arabische landen achter de inspanningen van de Palestijnen om hun land terug te winnen. Verschillende voorbeelden van de Arabische haat tegen Israël zijn de onafhankelijkheidsoorlog van Israël, waarbij het tegen legers van zeven Arabische landen vocht, de oorlog in 1973, waar Egypte en Syrië samen een verrassingsaanval uitvoerden en de aanval met Scudraketten op Israël van Saddam Hoessein in 1991 tijdens de eerste Golfoorlog.⁸⁹ De Palestijnen krijgen van de Arabische landen op allerlei manieren hulp aangeboden. In veel landen werken Palestijnse arbeiders zoals in Koeweit en Saoedi-Arabië en de PLO krijgt veel diplomatieke en financiële steun, met name via al-Fatah van Yasser Arafat.⁹⁰ In tijden dat de PLO niet in Palestina zelf kon verblijven vond de partij onderdak in Jordanië, Libanon en later Tunesië. De PLO is sinds 1976 lid van de Arabische Liga, waaruit de steun van de

⁸⁶ Makovsky over Washington onderhandelingen.

⁸⁷ <http://www.netaxs.com/people/iris/plochart.htm> bekeken op 27-05-2008.

⁸⁸ <http://www.netaxs.com/people/iris/plochart.htm>.

⁸⁹ Gelvin, *The Israel-Palestine Conflict*, 165-196.

⁹⁰ Malki, 'Beyond Hamas and Fatah', 133.

lidstaten van deze bond voor de PLO duidelijk werd. Israel heeft met een groot aantal landen van de Arabische Liga nog steeds geen officiële diplomatieke betrekkingen.⁹¹ Het was in de Arabische Liga lang uitgesloten om met Israel te onderhandelen over vrede, voordat het Palestijnse probleem opgelost werd. Egypte was de eerste staat die deze afspraak schond en dat werd door veel Arabische landen niet gewaardeerd. Tekenend voor de verbondenheid van de Arabische landen is wel, dat er in het vredesakkoord tussen Egypte en Israel in 1979 ook een hoofdstuk over de Palestijnen opgenomen was.

In 1991 maakte de Arafat als voorzitter van de PLO een op het eerste gezicht cruciale fout. Hij koos in de Golfoorlog de kant van Irak en Saddam Hoessein en was in een klap al zijn steun kwijt in de regio, toen Irak ten onder ging in de strijd tegen de coalitie.⁹² Bijna alle landen in de Golf hadden stelling genomen tegen Irak en zich aangesloten bij de coalitie met de Amerikanen. Vooral Koeweit, wat door Irak belaagd werd, stuurde meteen zijn Palestijnse arbeiders weg en zegde samen met onder andere Saoedi-Arabië de financiële steun voor de PLO op. De keuze van Arafat was echter niet onverklaarbaar. Het Palestijnse volk, toch de voornaamste machtsbasis van Arafat stond achter de Irakezen waardoor Arafat voor een onmogelijk keuze stond.⁹³ De keuze van Arafat zorgde ook voor verdeeldheid in het Palestijnse kamp, maar door de conferentie in oktober 1991 in Madrid, waar er gewerkt werd aan een vrede tussen Israel en al zijn Arabische tegenstanders moest er snel eensgezindheid komen in de PLO en een gezamenlijk standpunt opgesteld worden.

Er waren binnen de PLO in 1991 drie stromingen die elk een ander idee hadden over het te volgen pad bij een eventueel vredesproces. In het stuk van Lamis Adoni 'The PLO at the Crossroads', wordt dit goed weergegeven. Een geluid dat binnen de PLO in 1991 te horen was, was een volledige boycot van het vredesproces, die ook uitgesproken kon worden wanneer er tijdens de Madrid-conferentie bleek dat het te weinig over het Palestijnse probleem zou gaan. Een andere optie was volledige steun aan het vredesproces, zodat de PLO het proces in ieder geval nog zelf kon sturen, iets wat lastiger zou zijn wanneer de partij er niet bij zou zijn. Het derde pad is vervolgens ook het pad dat door Arafat en de zijne is bewandeld. Ze hadden een positieve houding tegenover het vredesproces, maar stelden wel minimum eisen. Uiteindelijk is de PLO niet ingegaan op de officiële onderhandelingen met de VS als tussenpersoon, maar is de organisatie in Oslo gaan praten met Israel.

Publieke opinie en Hamas

⁹¹<http://www.mfa.gov.il/mfa/about%20the%20ministry/diplomatic%20missions/Israel-s%20Diplomatic%20Missions%20Abroad>, bekeken op 29-02-2008.

⁹² Lamis Andoni, 'The PLO at the Crossroads', *Journal of Palestine Studies* vol 21. nr. 1 (1991), 57

⁹³ Andoni, 'The PLO at the Crossroads', 55.

Hoewel er in Washington ook gesprekken aan de gang waren, wist de PLO de touwtjes in handen te houden, waardoor in het uiteindelijke document de PLO als enige partij van de Palestijnen naar voren kwam.⁹⁴ Na de blunder tijdens de Golfoorlog stond de partij van Arafat dus snel weer op de politieke kaart. Bijkomend voordeel was dat Arafat na de vredesbesprekingen ook binnen de bezette gebieden zeer populair was. De Hamas, naast de Palestinian Islamic Jihad (PIJ) de belangrijkste rivaliserende partij van de PLO, verloor steeds meer steun in de Palestijnse gebieden, ook na diverse aanslagen van deze militante groepering. Er bestond in de Gazastrook en op de Westelijke Jordaanoever naast de Hamas weinig tegenstand voor de partij van Arafat en dat bleek ook tijdens de eerste verkiezingen in Januari 1996, waarbij alle oppositiepartijen de verkiezingen boycotten, waardoor de PLO automatisch won.⁹⁵ Uit peilingen bleek dat de PLO tijdens het vredesproces sowieso de volledige steun van de inwoners van de bezette gebieden heeft gehad en dat de steun ook tijdens de moeilijke onderhandelingen met Netanyahu voor Arafat onverminderd groot was en zelfs groeide.⁹⁶

Naast Hamas bestaan er ook enkele andere tegenstanders van de PLO, met name het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP) en het Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP), maar deze partijen hadden weinig aanhang onder de Palestijnse bevolking in de jaren '90. Deze partijen hebben vaak samengewerkt met Arafat, al waren er ook tijden dat deze bewegingen tegen de vredesbesprekingen met Israël waren. Na 1993 heeft bijvoorbeeld de PFLP terroristische aanslagen tegen Israël opgeëist.⁹⁷

Opties voor vrede

In een in 1993 gepubliceerd stuk somt Emile A. Nakhleh een aantal oplossingen op voor de spanningen tussen Israël en de bezette Palestijnse gebieden. Israël weigerde toen met de Palestijnen te praten wanneer het primaire doel van de Palestijnen een soevereine staat in de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever was.⁹⁸ Volgens Nakhleh blijkt uit de Declaratie van Principes wel dat de Israëliërs bereid zijn te onderhandelen over een onafhankelijke staat, maar met een groot aantal afspraken voor samenwerking op economische gebied, een beperking van het militair apparaat en een neutraal Palestina. Tijdens de gesprekken in Camp David komt Israël al wat meer aan de wens van een soevereine staat van de Palestijnen tegemoet, al wil Israël wel dat de nieuwe Palestijnse staat alleen een leger krijgt dat voor de interne veiligheid zorg kan dragen. Veel van de afspraken zouden samen met Jordanië en soms zelfs Egypte gemaakt kunnen worden, bijvoorbeeld op het

⁹⁴ Clinton, *Mijn Leven*, 608. Arafat wilde dat op het laatst nog veranderd hebben in de DOP.

⁹⁵ Khalil Shikaki, 'Peace Now or Hamas Later', *Foreign Affairs* 77.4 (1998) 33.

⁹⁶ Shikaki, 'Peace Now, Hamas Later', 37.

⁹⁷ CRS Report for Congress, 'The PLO and its Factions', 10-06-2002, 2.

⁹⁸ Emile A. Nakhleh, 'Palestine and Israel, Options for Coexistence', *Journal for Palestine Studies*, vol. 22 nr 2 (1993) 6.

gebied van toerisme en veiligheid. Een heikel punt in deze oplossing is Jeruzalem, omdat zowel Israel als de Palestijnen deze stad graag als hun hoofdstad zien. Er zou een gezamenlijk bestuur geregeld kunnen worden, maar Israel was niet van plan om de soevereiniteit over de Tempelberg in Jeruzalem uit handen te geven.⁹⁹

Twee van de andere opties die Nakhleh aandraagt spreken over een verregaande vorm van samenwerking van de Palestijnse gebieden met Jordanië in de vorm van een federatie of een confederatie. Een Palestijns-Jordanese federatie zou op een aantal gebieden moeilijk te realiseren zijn. De Palestijnen willen namelijk niet onder Koning Hoessein leven en de koning is niet bereid zijn monarchie op te geven. Het idee is echter niet uit de lucht gegrepen, omdat koning Hoessein het in 1972 al voorgesteld heeft aan Israel, maar zowel Israel, de PLO en de inwoners van de Palestijnse gebieden het plan afwezen.¹⁰⁰

Een confederatie tussen beide gebieden is ook een mogelijkheid, waarbij de centrale overheid zwakker is dan bij een federatie. Op het gebied van buitenlandse zaken en misschien defensie zouden de twee gebieden echter zeer nauw kunnen samenwerken. Op het gebied van economie zou een samenwerking tussen beide landen voor een betere start van de Palestijnse gebieden op de wereldmarkt kunnen zorgen. Een bijkomend voordeel van beide vormen van een nieuwe staat is dat er een groter vertrouwen tussen Israel en Jordanië bestaat. De onderhandelingen in 1994 tussen Israel en Jordanië verliepen voorspoedig en Jordanië mag beschouwd worden als een van de Arabische landen die het meest pro-westers is.¹⁰¹ Het zou ook een mogelijk oplossing voor Jeruzalem bieden, omdat Israel misschien eerder bereid is samen te werken met Jordanië en gedeelde soevereiniteit over de stad uit te oefenen met dat land dan met de Palestijnen.¹⁰²

De laatste mogelijkheid zou een unitaire staat kunnen zijn met Israel en de Palestijnse gebieden, waarbij de afzonderlijke gebieden in kantons gesplitst zouden kunnen zijn. De kantons zouden een grote zelfstandigheid hebben, alleen zou er op nationaal niveau bepaalde taken samenvallen.¹⁰³ Het zou het vraagstuk over de soevereiniteit van Jeruzalem oplossen, maar het vraagstuk van het Zionisme oplossen allerminst. Binnen Israel heerst er nu al de angst dat de Arabische inwoners van het land binnenkort een meerderheid zouden kunnen krijgen in het Joodse land en daar zijn veel Israëliërs niet van gediend. Een kantonsysteem zou betekenen dat de Palestijnen wettelijk gelijk zijn aan de Joden en het is zeer onwaarschijnlijk dat er een meerderheid binnen Israel te vinden is die dit wil. Daarnaast is er teveel gebeurd tussen beide partijen om nu in

⁹⁹ Swisher, *The truth about Camp David*, 295.

¹⁰⁰ Ibidem, 9.

¹⁰¹ Lawrence Tal, 'Is Jordan Doomed?', *Foreign Affairs* vol.72 nr.5 (1993) 47.

¹⁰² Nakhleh, 'Palestine and Israel', 12.

¹⁰³ Ibidem, 14.

een staat te kunnen functioneren en daarom is het tijdens het hele vredesproces niet als serieuze optie op tafel gekomen.

Conclusie

Van alle opties die Nakhleh aandraagt wordt er tijdens het vredesproces eigenlijk alleen maar over de eerste optie van een soevereine staat van de Palestijnen gesproken. Het is mogelijk dat de andere opties in de huidige situatie nog in beeld komen, nu het vredesproces volledig vastgelopen is en er andere oplossingen nodig zijn. Het is dan de vraag of er een Palestijns leider is die het volk achter een beslissing kan krijgen. Arafat had tijdens de Oslo-akkoorden de steun van de bevolking, maar ten tijde van de tweede intifada, die na de mislukte top in Camp David ontbrandde, werd het hem zwaar aangerekend dat hij het oproer niet snel genoeg tot een einde kon brengen. Zijn greep op Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad was niet sterk, maar er waren ook facties binnen zijn eigen coalitie die aan de protesten en het geweld meededen.

Ten tijde van het vredesproces na Oslo en tot aan Camp David had Arafat echter veel steun van de bevolking en werd duidelijk dat de PLO voor vrede was. Het was echter niet zo dat Arafat zomaar met alle voorstellen van Israël kon instemmen, waarbij hij ook afhankelijk was van de omringende Arabische landen, die bijvoorbeeld nooit zouden toestemmen wanneer Jeruzalem geheel in Joodse handen zou komen. Arafat heeft ten tijde van de Oslo-akkoorden veel opgegeven, waaronder zijn claim op het hele gebied van Palestina, wat Hamas bijvoorbeeld nooit heeft gedaan. De PLO was echter niet bereid om meer gebied prijs te geven, hoewel het ver mee wil gaan in Israëls eisen.

Hoofdstuk 4:

Onpartijdige bemiddelaar?

In 1947 vond in de VN de stemming plaats nadat de zoveelste commissie naar het Engelse mandaatgebied Palestina was gestuurd om de kersverse wereldorganisatie te voorzien van feiten en meningen in het conflict tussen de Palestijnen en Joden om tot een juiste beslissing te komen.¹⁰⁴ Het advies dat de commissie uitbracht, sprak zich uit voor een deling van het gebied tussen de twee strijdende partijen. Achteraf gezien bleek dat het tijdens de stemming in de Verenigde Naties van een man afhing of er voor of tegen verdeling gestemd zou worden. Hoewel deze man niet gekozen was, was hij toch de president van Amerika, doordat hij na de dood van Franklin Delano Roosevelt als vicepresident het roer over had genomen. Uit het boek van Chris van der Heijden blijkt dat Harry Truman 'impulsief, soms grof, vaak kort door de bocht, one tough son-of-a-bitch of a man' was.¹⁰⁵ Truman wist lang niet wat hij zijn afvaardiging tijdens de Algemene Vergadering van de VN moest laten stemmen, maar hij liet zijn beslissing uiteindelijk afhangen van adviezen van enkele goede (Joodse) vrienden en nam door zijn persoonlijkheid een duidelijke beslissing.¹⁰⁶ Het was de beslissing van Truman die ervoor zou zorgen dat er voor een verdeling van het Britse mandaatgebied gestemd werd, de Amerikaanse stem voor de verdeling zorgde ervoor dat veel andere landen ook voor stemden.

De beslissing lag dus in handen van de president van het land dat het beste uit de Tweede Wereldoorlog was gekomen. De VS werd de nieuwe leider van de wereld en nam ook het Midden-Oosten onder zijn hoede, nadat de Britten dat daarvoor hadden gedaan.¹⁰⁷ De rol als beschermheer nam de VS uitermate serieus en in heel de regio liet het land tot op de dag van vandaag zijn invloed voelen. In de landen bij de Perzische Golf ligt de interesse van de VS vooral in de olie die de landen daar te bieden hebben, maar waarom zijn de Amerikanen zo betrokken bij het conflict tussen Israël en de Palestijnen?¹⁰⁸ De betrokkenheid van de Amerikaanse presidenten blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat Clinton tijdens zijn twee presidentstermijnen volop geijverd heeft voor een vrede in het Midden-Oosten. In dit hoofdstuk zal dan ook de rol van Clinton in de vredesonderhandelingen na Oslo naar voren komen.

¹⁰⁴ Van der Heijden, *Israel*, 47.

¹⁰⁵ Ibidem, *Israel*, 80.

¹⁰⁶ Ibidem, 81.

¹⁰⁷ Bernard Lewis, *Het Midden Oosten 2000 jaar culturele en politieke geschiedenis* (Amsterdam 2004). Britten hadden bijvoorbeeld Palestina als hun mandaatgebied (p.335) en kolonies zoals in Jemen, (p.348).

¹⁰⁸ Dennis Ross, 'The Middle East Predicament', *Foreign Affairs* vol. 84 nr. 1 (2005) 61. Ross somt kort de belangen van de VS in het Midden-Oosten op, waarbij olie met stip op 1 staat.

Warme en koele contacten

De VS erkende de Joodse staat elf minuten na oprichting ervan, na een nacht van onderhandelen tussen het ministerie van Buitenlandse Zaken en president Truman.¹⁰⁹ Dit betekende echter niet dat er meteen sprake was van een warme band tussen de twee landen. De steun van Truman in 1948 kwam deels door de aankomende verkiezingen en hij had daarin de steun van de Joodse bevolking in Amerika hard nodig, bijvoorbeeld in een 'Swing State' als New York.¹¹⁰ Truman won de verkiezingen, maar vlak daarna ontstonden er al scheurtjes in de relatie met Ben-Gurion over de grenzen van het nieuwe Israel, met name na de aanslag van Israëliëse extremisten op de Zweedse graaf Bernadotte die in het land was als bemiddelaar tussen de Joden en de Palestijnen.¹¹¹ De opvolger van Truman, de oorlogsverteraan Dwight Eisenhower, voelde er ook niet veel voor om als directe vriend van Israel benoemd te worden. Hij wilde onpartijdig blijven om naast de Israeli's ook de steun en het respect van het Arabische volk te winnen. Hij wenste geen beslissingen te nemen 'under pressure from United States Jewish groups'.¹¹²

Eisenhower had als een van zijn doelstellingen om het beeld dat de Arabieren in het Midden-Oosten van de VS hadden wat positiever te maken en wilde dit bereiken door niet zijn onvoorwaardelijke steun aan Israel te betuigen. Dit werd onder andere duidelijk toen hij in 1956 Israel vermaande na de Suezcrisis.¹¹³ Hij dreigde zelfs met harde sancties toen Israel weigerde zich terug te trekken uit de Sinaiwoestijn. Na veel spierballentaal van de Israëliëse minister-president Ben-Gurion besloot Israel zich uiteindelijk toch terug te trekken, waardoor sancties van de VN op het laatste moment konden worden afgewend.¹¹⁴ Na deze botsing kwamen de landen nader tot elkaar en na initiatieven van Ben-Gurion om relaties aan te knopen met Turkije en Iran, besloot Eisenhower de eerste wapenleveranties aan Israel toe te kennen.¹¹⁵ Tijdens de periode van Eisenhower waren de wapenleveranties echter beperkt, omdat Eisenhower bang was voor een wapenwedloop in het Midden-Oosten, waarbij ook de Sovjet-Unie in betrokken zou raken. De andere supermacht voorzag een aantal Arabische landen van wapens, waaronder Egypte. De bouw van een kernreactor in Israel versterkte de Amerikaanse terughoudendheid omdat men zeker niet wilde dat het land atoomwapens zou bemachtigen.¹¹⁶

¹⁰⁹ Douglas Little, *America's Orientalism*, (New York 2007) 87.

¹¹⁰ Kathleen Christison, 'US Policy and the Palestinians, Bound by a frame of Reference', *Journal of Palestine Studies*, vol.26 nr. 4 (1997) 52.

¹¹¹ Little, *America's Orientalism*, 88.

¹¹² Ibidem, 89.

¹¹³ Gelvin, *The Israeli-Palestine Conflict*, 172.

¹¹⁴ Donald Neff, 'Nixon's Middle East policy: From balance to bias', *Arab Studies Quarterly* vol. 12 nr.1 (1990) 121. 92.

¹¹⁵ Little, *America's Orientalism*, 94.

¹¹⁶ Ibidem, 94.

De Democratische president Kennedy, in 1961 opvolger van Ike, had in 1951 zijn steun al betuigd aan Israël toen hij Tel Aviv bezocht en Israël 'the bright light now shining in the Middle East' noemde.¹¹⁷ Hij was echter ook niet van plan om Israël aan een atoomwapen te helpen en probeerde van het land de belofte te krijgen dat het geen inspanningen zou leveren om zo'n wapen te bemachtigen. Er werd overeenkomen dat Israël Amerikaanse onderzoekers zou toelaten om de Arabische landen te verzekeren dat er geen atoomwapens in de Joodse staat gemaakt zouden worden. Als begin van een afkoeling van de spanningen in het Midden-Oosten probeerde Kennedy een non-proliferatieverdrag door Egypte en Israël te laten ondertekenen, maar dit mislukte.¹¹⁸ Met een belofte van Kennedy dat Amerika Israël te hulp zou schieten in geval van oorlog hoopt de president het land af te houden van nucleaire wapens.

Ondanks de inspanningen van Kennedy en zijn opvolger Johnson kwam er in 1967 dan toch een oorlog tussen Israël en Jordanië, Irak, Egypte en Syrië.¹¹⁹ De oorlog hing al een tijdje in de lucht en president Johnson probeerde deze eerst te voorkomen, maar gaf later toch indirect toestemming aan Israël om de oorlog te beginnen. Israël kon ten strijde trekken met veel Amerikaans materieel en had daarnaast ondanks de aanval nog steeds de volledige steun van president Johnson. Na de Zesdaagse Oorlog veranderde er echter wat in de betrekkingen tussen Israël en Amerika. Israël voelde zich, gesterkt door de snelle overwinning op de Arabische landen, even onoverwinnelijk. Dit blijkt uit een gesprek tussen Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken Dean Rusk en Abba Eban, vicepremier van Israël: 'Dean Rusk discussed peace terms with Abba Eban. Distressed to learn that Israel intended to keep much of the land seized during the Six Day War, Rusk reminded Eban that his country had always denied having territorial ambitions, "We have changed our minds," Eban retorted. Worried that Israel might also change its mind about the atomic bomb, Rusk shot back, "Don't you be the first power to introduce nuclear weapons into the Middle East," "No," Eban replied with a smile, "but we won't be the second."' ¹²⁰

Uiteindelijk wist Amerika Israël zover te krijgen dat het beloofde geen nucleaire wapens te produceren. Later bleek dat Israël in die tijd toch nucleaire wapens heeft weten te ontwikkelen, al werd dit pas veel later bekend.¹²¹ Toch waren de betrekkingen niet veel verbeterd want aan het eind van zijn termijn weigerde Johnson Israël te voorzien van nieuwe Phantomstraaljagers, enigszins teleurgesteld door Israël's reactie na de oorlog van 1967.¹²² De verkiezing van Nixon betekende een kentering in de Amerikaanse positie tegenover Israël. Al sinds de eerste diplomatieke betrekkingen

¹¹⁷ Little, *America's Orientalism*, 96.

¹¹⁸ Ibidem, 97.

¹¹⁹ Jerome Slater, 'What Went Wrong, The Collapse of the Israeli-Palestinian Peace Process', *Political Science Quarterly* vol.116 nr.2 (2001) 172.

¹²⁰ Little, *America's Orientalism*, 103.

¹²¹ <http://www.fas.org/nuke/guide/israel/nuke/>

¹²² Little, *American Orientalism*, 104.

met Israël bestond de vraag of Israël een strategische aanwinst of juist een strategisch blok aan het been was. Nixon was de eerste president die dit werkelijk wilde gaan onderzoeken.¹²³ Nixon was in de positie dat hij de Joodse stem kon weerstaan, omdat bij zijn verkiezing in 1968 toch al 85 procent van de Amerikaanse Joden op zijn tegenkandidaat had gestemd. Hij wenste volledige terugtrekking uit de Sinaiwoestijn om een vrede met Egypte te bewerkstelligen, een voorstel dat niet in goede aarde viel bij de Israëlische beleidsmakers. Hierdoor was ook Nixon niet bereid om Israël te voorzien van de Phantomstraaljagers.¹²⁴ Het tij keerde echter snel toen de Sovjet-Unie besloot om de opposenten van Israël wel te voorzien van de nieuwste wapens en vliegtuigen en toen Israël de kaping van drie vliegtuigen door Palestijnse commando's tot een goed einde wist te brengen.

Het oproer in Jordanië in 1970, waarin de Palestijnse vluchtelingen een groot aandeel hadden, werd met hulp van Israël neergeslagen waardoor de pro-Amerikaanse president Hoessein aan de macht kon blijven.¹²⁵ Het was de laatste bevestiging die Nixon nodig had dat Israël wel degelijk een belangrijke bondgenoot was voor de VS in het Midden-Oosten. Desondanks bleef ook president Nixon op zijn hoede omdat ook hij tegenstander was van Israël als nucleaire macht. Natuurlijk ging Nixon ook in Tel Aviv op visite. Hij was hiermee de eerste Amerikaanse president die dat deed, hoewel hij in zijn dagboek ook een kanttekening maakte over de Amerikaanse steun aan Israël: 'We would make Israel strong enough that they would not fear to negotiate, but not so strong that they felt they had no need to negotiate.'¹²⁶ De opvolger van Nixon, Gerald Ford was echter nog meer op zijn hoede toen hij merkte dat Israël zich verre van flexibel opstelde in de onderhandelingen die Kissinger leidde om tot een vrede in het Midden-Oosten te komen. Nadat Israël wat water bij de wijn deed werd de strijdbijl begraven, al merkte de Israëlische minister-president Rabin op dat de verhouding tussen hem en Ford niet optimaal was.¹²⁷

De moeizame relatie tussen Ford en Rabin was niets vergeleken bij wat voor Rabin in het verschiep lag bij het aantreden van de nieuwe president Jimmy Carter, toen deze vlak na zijn aantreden al aangaf dat hij een Palestijns thuisland voorstond. Rabin verloor de verkiezingen echter aan de Likudvoorman Menachem Begin, die niet bekend stond om zijn gematigde aanpak.¹²⁸ Begin was voor zijn politieke loopbaan leider geweest van de Israëlische Irgun en was een groot voorstander van het inlijven van de Westelijke Jordaanoever door Israël. Carter maakte zich nog minder populair in Israël en bij het pro-Israëlische gedeelte van Amerika toen hij straaljagers aan

¹²³ Little, *American Orientalism*, 103.

¹²⁴ Donald Neff, 'Nixon's Middle East policy: From balance to bias', *Arab Studies Quarterly* vol. 12 nr.1 (1990) 145.

¹²⁵ Gelvin, *The Israeli-Palestinian Conflict*, 208.

¹²⁶ Little, *American's Orientalism*, 107.

¹²⁷ Ibidem, 108.

¹²⁸ Ibidem, 108.

Saoedi-Arabië, een belangrijke tegenstander van de Joodse staat, verkocht.¹²⁹ Tijdens het vredesakkoord tussen Israël en Egypte merkte Carter dat Israël niet geïnteresseerd was in een vrede met de Palestijnen. Zijn steun aan een VN resolutie voor de rechten van de Palestijnen werd door Israël ook niet goed ontvangen. Uiteindelijk werd Carter niet herkozen en met de verkiezing van Reagan mocht Israël hopen op een betere band met Amerika.

Hoewel Reagan zijn steun betuigde aan de Joodse staat kwam Israël in het begin van de jaren '80 bedrogen uit. Israël annexeerde de Golan Hoogvlakte terwijl het Witte Huis het hier niet mee eens was. Tot woede van Begin bevroor Reagan 300 miljoen dollar aan militaire hulp en mede door de Israëlische inval in Libanon kwam het nooit meer goed tussen Reagan en Israël.¹³⁰ Vicepresident George Bush volgde Reagan in 1988 op als president en hij bleef het ingeslagen pad bewandelen. Hij had felle kritiek op de voortdurende bouw van Joodse nederzettingen in bezet gebied. Tijdens de Golfoorlog in 1991 werd de band echter weer wat beter, vooral toen Israël zich in Madrid meldde om aan de vredesbesprekingen met de Arabische landen deel te nemen.¹³¹

Clinton

Tijdens de periode die in dit stuk beschreven wordt, was er maar een Amerikaanse president aan de macht, namelijk Bill Clinton. In 1992 wint hij de verkiezingen van de zittende president George Bush en in 2001 neemt hij afscheid na twee termijnen. In de bijna halve eeuw dat Israël bestaat is er sprake geweest van periodes van goede banden met Israël tot periodes dat er onvrede was over elkaars standpunten of daden. Hoe de zittende president tegenover Israël stond, had grote invloed. Johnson was al tijdens zijn carrière als Congreslid en senator een grote voorstander van een goede relatie met Israël, terwijl Carter een wat meer terughoudende houding tegenover de Joodse staat aannam. In het geval van Clinton was vanaf het begin duidelijk dat hij een supporter was van Israël en dat hij het belangrijk vond dat het land door Amerika op allerlei manieren gesteund werd. Donald Neff zegt daarover in zijn stuk: 'He seldom seems to miss a chance to retell an anecdote about his old preacher who, on his deathbed, warned the future president that if he ever "let Israel down, God would never forgive me," as Clinton describes it, adding 'I'll never let Israel down'.¹³² Aan de andere kant maakte Clinton een blijvende vrede tussen Israël en de Palestijnen wel een van de speerpunten van zijn beleid.

Donald Neff geeft in zijn stuk ook een aantal voorbeelden waaruit blijkt dat Clinton de meest pro-Israëlische president was die Amerika ooit gehad heeft. Clinton stond Israël toe om Amerikaans

¹²⁹ Little, *American Orientalism*, 109.

¹³⁰ Ibidem, 112.

¹³¹ Ibidem, 112.

¹³² Donald Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', *Journal of Palestine Studies* vol.23 nr.2 (1994) 21.

geld te gebruiken voor het bouwen van nederzettingen, hij stond toe dat Jeruzalem door de Joden als een niet onderhandelbaar punt gezien werd, hij stond Israël toe Palestijnen uit te zetten en opeens waren de Palestijnse gebieden niet meer bezet, maar 'disputed'.¹³³ Naast Clinton was bijna zijn voltallige kabinet en met name degene die zich bezighielden met het vredesproces zeer nauw betrokken bij Israël. Dit zorgde er niet alleen voor dat veel medewerkers de Israëliëse wensen begrepen, maar ook vanuit een Israëlisch perspectief naar het conflict tussen de Joden en de Palestijnen keken.¹³⁴ Nadat de Oslo-akkoorden waren ondertekend was president Clinton nooit een voorloper in het vredesproces, terwijl Rabin dat juist wel was. Clinton was meer een speler die de gesprekken op gang hield en plaats bood aan gesprekken, zoals bijvoorbeeld in Camp David of bij de Wye rivier.¹³⁵ Barak was van mening dat Clinton zich niet met de inhoud moest bemoeien maar enkel als bemiddelaar aanwezig moest zijn.¹³⁶

President George Bush hield na zijn conflict met minister-president Shamir een aantal tegoeden in en bereikte daarmee dat de meer gematigde Rabin gekozen werd. De sancties van Bush zorgde dus indirect voor de Oslo-akkoorden. Clinton was geenszins van plan om Israël te 'pushen' om het land zo tot concessies over te halen. De onderhandelaars in zijn regering zagen meer in kleine stappen en waren absoluut niet van plan druk te zetten op Israël om de onderhandelen te versnellen. Toen in 1996 Benjamin Netanyahu aan de macht kwam in Israël en hij het vredesproces op allerlei manieren vertraagde, zag Clinton ook niets in enige vorm van diplomatieke druk. Ondanks het feit dat Clinton niet goed met Netanyahu overweg kon en er later alles aan deed om Ehud Barak de verkiezingen te laten winnen, werd er nog geen minuut gedacht aan het intrekken van steun aan Israël.¹³⁷ Niet alleen direct, maar ook indirect via de VN zag de VS af van druk op Israël. Een resolutie van de VN om de nieuwe nederzettingen in de bezette gebieden te veroordelen werd door toedoen van Clinton verworpen.¹³⁸

Israël had feitelijk alle kaarten in het onderhandelingsproces in handen, het bezette de gebieden waar de Palestijnen wonen en het land vormde een sterke politieke eenheid met een goedgeorganiseerd leger. De Palestijnen daarentegen hadden met de PLO en de Hamas een verdeelde leiding over het Palestijns verzet en geen mogelijkheden tot andere drukmiddelen dan het gebruik van de terreur door de menselijke bom.¹³⁹ De Palestijnen hadden dus, veel meer dan Israël,

¹³³ Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 20.

¹³⁴ Kathleen Christison, 'Bound by a Frame of Reference, Part III: U.S. Policy and the Palestinians, 1988-98', *Journal of Palestine Studies* vol.27 nr. 4 (1998) 56.

¹³⁵ William B. Quandt, 'Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism', *Journal of Palestine Studies* vol.30 nr.2 (2001) 27.

¹³⁶ Quandt, 'Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism', 28.

¹³⁷ Christison, 'Bound by a Frame of Reference, Part III', 59.

¹³⁸ Ibidem, 60.

¹³⁹ Gal Luft, 'The Palestinian H-bomb', *Foreign Affairs* vol.81 nr.4 (2002) 2.

behoefte aan een bemiddelaar die opkwam voor hun zaak en juist niet tornde aan resolutie 242,¹⁴⁰ opgesteld door de organisatie die vaak wel achter de Palestijnse zaak stond, namelijk de VN.¹⁴¹ Aan de ene kant liet Amerika zoveel mogelijk het initiatief aan Israel en aan de andere kant waren alle Amerikaanse onderhandelaars supporters van Israel, waarbij er zelfs ex-leden van de AIPAC in het Midden-Oosten-team van Clinton zaten. Niet alleen waren ze op de hand van Israel, ze keken ook vanuit een Israëlische perspectief naar het conflict, waardoor de Palestijnse kant onderbelicht was. Dit gegeven zorgde er mede voor dat er binnen de Palestijnse delegatie wantrouwen heerste toen Clinton Arafat uitnodigde voor een topontmoeting met Israel in Camp David. Er was van Palestijnse kant wel vertrouwen in Clinton, maar ze hadden weinig vertrouwen in een goede afloop en waren bang de schuld te krijgen wanneer het misliep. In het volgende hoofdstuk over Camp David komt dit verder naar voren.

Er zijn een aantal gangbare verklaringen waarom Clinton niet slaagde in zijn opzet om een definitieve vrede te sluiten tussen Israel en de Palestijnen. Het zou ten eerste aan het karakter van president Clinton zelf kunnen liggen, hoewel hij door zowel Israel als de Palestijnen op handen werd gedragen.¹⁴² De Palestijnen noemde hem de eerste president die hen echt begreep. De innemendheid van Clinton was dus een pre, maar het zorgde er ook voor dat hij geen confrontaties aanging met Arafat of Netanyahu en dat hij geen ideeën naar voren bracht die een van beide partijen, met name Israel, tegen de haren in zou strijken. Deadlines waren tijdens het vredesproces niet hard, wat ervoor zorgde dat het veel vertraging opliep. Een andere verklaring kan zijn dat Clinton te afwachtend is geweest. Het was mogelijk geweest dat Netanyahu meer haast had gemaakt met het vredesproces wanneer Clinton gedreigd had met sancties of wat meer druk had gezet op de Israëlische minister-president. Toen Clinton uiteindelijk doorkreeg dat zijn strategie van rustig aandoen niet werkte, besloot hij Barak iets harder aan te pakken, maar toen had hij nog maar weinig tijd om vrede te sluiten.

Een andere reden kan zijn dat Clinton verkeerde voorbeelden gebruikte om zijn doel te bereiken. Het vredesproces in Oslo kwam zeer langzaam op gang en er was zeker in het begin sprake van een ongedwongen sfeer. De absolute mediastilte en het feit dat eerder op tafel gekomen toezeggingen teruggetrokken konden worden zorgden ervoor dat het vredesproces op de rails kwam. Clinton nam hier tijdens zijn presidentsperiode een voorbeeld aan, maar zag te laat in dat het niet werkte. Wanneer hij een voorbeeld had genomen aan Camp David I, waar Carter meerdere malen

¹⁴⁰ Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 37.

¹⁴¹ Dit is te zien aan de vele resoluties die aangenomen zijn in de Algemene Vergadering tegen Israëlische acties.

¹⁴² Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 38.

dreigde met het intrekken van steun aan Egypte of Israel, of aan de vredesconferentie in Madrid, waar Israel door druk van president Bush op kwam dagen, had Clinton misschien meer bereikt.¹⁴³

Een laatste reden die Neff in zijn stuk aandraagt is het vraagstuk van de Israel-lobby. Clinton was in zijn laatste jaren geen lame duck, maar hij voerde volop campagne voor zowel zijn vrouw Hillary Clinton die in de race was voor senator van de staat New York en zijn vicepresident Al Gore, die zijn opvolger wilde worden.¹⁴⁴ De Joodse lobby speelde al sinds Harry Truman een rol in de presidentsverkiezingen en vooral in een staat als New York. De impact van de lobby in het Congres en in de Senaat was nog veel groter, hoofdzakelijk omdat beide huizen door de Republikeinen gedomineerd werden en deze partij van oudsher meer pro-Israel was. Onder andere de AIPAC, de grootste Joodse belangenorganisatie in de VS, speelde op de achtergrond een rol. John J. Mearsheimer en Stephen M. Walt beweren in hun boek 'The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy' dat die invloed zeer groot is, al zijn er nadat het boek uitkwam heftige discussie over de stelling in dit boek losgebroken.¹⁴⁵ Neff beweert echter dat Netanyahu bij de AIPAC niet zo populair was en dat Clinton zonder al te veel politieke schade zich wel wat krachtiger tegen hem had mogen opstellen.

Conclusie

Vanaf de oprichting van Israel heeft elke president Israel gesteund. Hoewel er momenten waren waarin er militair materieel of financiële steun werd ingehouden, wanneer de Joodse staat tegen de zin van Amerika opereerde, is er geen moment geweest waarop Amerika de Arabieren steunde. Belangrijke speerpunten in het beleid van de VS waren het voorkomen van nucleaire wapens in het Midden-Oosten en in het begin de beperkte levering van Amerikaanse militair materieel ter voorkoming van anti-Amerikaanse gevoelens bij de Arabische landen. Uit het verleden bleek dat Israel vaak zijn eigen zin doet en dat het alleen naar de VS luistert wanneer er gedreigd wordt met sancties. President Clinton heeft echter geweigerd druk te zetten op Israel en te laat gemerkt dat zijn strategie niet werkte. Er zijn allerlei redenen aan te wijzen waarom, door zijn sympathie voor Israel, om het feit dat niemand in het Witte Huis hem tegensprak, om zijn persoonlijkheid en om redenen buiten Clinton om. Het is echter niet alleen Clinton maar heel Amerika dat, mede door de invloedrijke Israel lobby, bijna altijd onvoorwaardelijk achter Israel is blijven staan, terwijl dit misschien niet altijd in het belang van de vrede in het Midden-Oosten was, of in het belang van de VS.

¹⁴³ Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 39.

¹⁴⁴ Ibidem, 39.

¹⁴⁵ John J. Mearsheimer en Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy* (New York 2007) 1.

Hoofdstuk 5:

'I'm not the Arab who is going to give up Jeruzalem'¹⁴⁶

In 2002 ontving oud-president Jimmy Carter een Nobelprijs voor de vrede 'for his decades of untiring effort to find peaceful solutions to international conflicts, to advance democracy and human rights, and to promote economic and social development'.¹⁴⁷ Hoewel hij zich al vanaf zijn presidentschap inzet voor vrede overal ter wereld, kreeg hij de prijs vooral voor het bemiddelen tussen Israël en Egypte in Camp David in 1978. Carter was niet gelukkig in het Witte Huis, geteisterd door stagflatie, hoge olieprijsen en Iraanse gijzelnemers. De vrede tussen Egypte en Israël werd echter gezien als een groot succes. Bill Clinton wist in 2000 nog niet dat Carter een Nobelprijs zou winnen, maar toch moet hij een soortgelijke eer voor ogen hebben gehad toen hij de Palestijnen en de Israëliërs in Camp David uitnodigde voor een allerlaatste poging om het vredesproces vlot te trekken.

Als een script van een ouderwetse Amerikaans Hollywoodfilm met een hoopvol begin maar met een middenstuk voor tegenslagen en 'bad guys' zou zijn presidentschap moeten eindigen met een klapper, een overweldigend succes, 'against all odds'. Gezien de ontwikkelingen na afloop van de topontmoeting bleek al snel dat het echt de allerlaatste kans was op een snel einde van het conflict dat zich al bijna een halve eeuw lang voortsleepte. Wat gebeurde er precies in Camp David waardoor de gesprekken zo verkeerd afliepen? Wat waren de punten van beide partijen en waren er verschuivingen tijdens de vele onderhandelingen? Was het de tactiek van de Amerikanen, de halsstarrigheid van Barak of Arafat of speelden andere factoren een rol? In dit stuk worden de onderhandelingen in Camp David bekeken en wat er zich precies afspeelde op het buitenverblijf van de Amerikaanse president in Maryland.

De onderhandelingen

Op 11 juli 2000 komen minister-president Ehud Barak met zijn team van onderhandelaars en de leider van de Palestijnse Autoriteit Yasser Arafat en zijn medewerkers aan op het presidentiële buitenverblijf Camp David in de Amerikaanse staat Maryland. President Clinton is hoopvol gestemd, maar zowel Barak, hij had zojuist zijn meerderheid verloren in de Knesset,¹⁴⁸ als Arafat, hij wilde alleen komen wanneer Clinton zou beloven dat de Palestijnen niet de schuld zouden krijgen wanneer het misliep,¹⁴⁹ waren in een niet zo'n goed humeur. Camp David was voor de top hermetisch van de buitenwereld afgesloten. Mobiele telefoons waren verboden, er mocht alleen via gecontroleerde

¹⁴⁶ Swisher, *The Truth About Camp David*, 300.

¹⁴⁷ http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2002/ bekeken op 16-06-2008.

¹⁴⁸ Swisher, *The Truth About Camp David*, 260.

¹⁴⁹ Akram Hanieh, 'The Camp David Papers', *Journal of Palestine Studies* vol.31 nr.2 (2001) 76.

telefoons contact met de buitenwereld worden gezocht.¹⁵⁰ Daarnaast waren er rond het terrein meerdere lagen van beveiliging aanwezig.¹⁵¹

Aan de vooravond van de onderhandelingen was bij beide partijen duidelijk wat ze wensten of niet wensten weg te geven. Israël wilde vooral veel niet, het was tegen een recht van terugkeer van de Palestijnen naar Israël, wilde een Palestijnse hoofdstad in Abu Dis, een stad tegen Jeruzalem aan, maar niet in Jeruzalem. Daarnaast was Barak niet van plan compleet tot de grenzen van voor 1967 terug te trekken en moesten de nederzettingen onder Israëliësch bestuur blijven bestaan.¹⁵² Israël was ook tegen een militarisering van de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook.¹⁵³ De Palestijnen daarentegen hoopten zoveel mogelijk uit de onderhandelingen te halen. Complete Israëliëse terugtrekking inclusief Oost-Jeruzalem, en een recht op terugkeer, in ieder geval in principe en een compensatie voor het afgepakte land en bezit. Beide partijen waren het er wel over eens dat een Palestijnse staat het einddoel van de onderhandelingen moest zijn.¹⁵⁴

De Palestijnen vonden het de hele periode moeilijk om vertrouwen te hebben in de Amerikanen. Clinton had hen bijvoorbeeld ooit beloofd dat hij Barak zou dwingen te stoppen met het bouwen van nederzettingen, maar dit gebeurde uiteindelijk niet.¹⁵⁵ Arafat had ook tijdens de ontmoetingen met de president het idee dat Clinton voor Israël praatte en zich niet genoeg inleefde in de Palestijnse kant. Clinton probeerde tijdens de top te varen op zijn goede relatie met beide leiders, want hoewel Arafat Clinton niet helemaal vertrouwde, was hij wel op hem gesteld.¹⁵⁶ Barak was niet in een goede bui, omdat hij in Israël zijn politieke draagkracht aan het verliezen was. Clinton kon dat als pure politicus goed begrijpen, daarom probeerde hij extra voorzichtig te doen tegen Barak, al was de Amerikaanse president sowieso al niet iemand die hield van harde persoonlijke confrontaties.¹⁵⁷

In de eerste dagen met gesprekken werd er niet veel progressie geboekt. Om de gesprekken wat vlot te trekken besloten de Amerikanen een ontwerpakte op te stellen om die, net als tijdens de Camp David gesprekken in 1978, telkens zo aan te passen dat er op het eind aan de ene kant duidelijkheid zou zijn over de punten die nog besproken moesten worden en er aan de andere kant een uiteindelijk akkoord van gemaakt kon worden. De eerste poging faalde echter opzichtig. Het Amerikaanse team stelde een tekst op, maar toen het daarmee naar Barak ging schortte er het een

¹⁵⁰ Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 44.

¹⁵¹ Swisher, *The Truth About Camp David*, 253.

¹⁵² Robert Malley en Hussein Agha, 'The Palestinian-Israeli Camp David Negotiations and Beyond', *Journal of Palestine Studies* vol.31 nr.1 (2001) 64.

¹⁵³ Swisher, *The Truth About Camp David*, 237.

¹⁵⁴ Neff, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', 43.

¹⁵⁵ Malley en Agha, 'The Palestinian-Israeli Camp David Negotiations and Beyond', 63.

¹⁵⁶ Hanieh, 'The Camp David Papers', 78.

¹⁵⁷ Swisher, *The Truth About Camp David*, 260.

en ander aan. Dit werd onder andere veroorzaakt door het gebrek aan Amerikaanse expertise over het onderwerp. Aaron Miller, een van de Amerikaanse medewerkers, stelt: 'The Israelis and Palestinians came very prepared to Camp David, the problem was, we didn't'.¹⁵⁸ Nadat de eerste tekst met allerlei veranderingen, met balpen tussen de tekst gekriebeld, naar de Palestijnen ging, werd deze ook door de Palestijnen afgewezen. Het betekende het einde van de pogingen om met een tekst te werken, terwijl de tekst juist niet het probleem was en een tekst tijdens de verdere top juist datgene was dat beide partijen misten.¹⁵⁹

Over de grote thema's werd binnen het buitenverblijf onderhandeld, kleinere onderwerpen werden vlak buiten Camp David besproken. Het was moeilijk om op de gevoelige punten een compromis te bereiken en het leek al helemaal onmogelijk om deze uit te wisselen. Ondanks concessies van een partij bij bijvoorbeeld de bezette gebieden, werd er door de ander weinig toegegeven op bijvoorbeeld het recht van terugkeer. Dit maakte het proces alleen maar moeilijker, vooral omdat het uiteindelijke doel een allesomvattende vredesovereenkomst was. De aanwezigheid van Clinton was ook een van de voorwaarden voor vooruitgang in het vredesproces. De president moest namelijk op 18 juli op zijn laatste G8 top verschijnen en hoewel hem dat onderhandelingsruimte bezorgde, door de Israëliërs en de Palestijnen veel geld te beloven van de G8 landen, lagen de onderhandelingen tijdens zijn afwezigheid feitelijk stil.¹⁶⁰

Bezette gebieden

Een belangrijk punt bij de onderhandelingen was de grootte van de uiteindelijke Palestijnse staat. De Gazastrook was tijdens de Oslo-akkoorden al aan de Palestijnen toegekend en het gebied was voor Israël niet van zeer groot belang.¹⁶¹ Bij de Westelijke Jordaanoever lag dit echter anders. Er waren al veel nederzettingen gebouwd in het gebied nadat Israël het na de oorlog van 1967 bezet had en deze Joodse 'facts on the ground' waren een obstakel voor de vrede.¹⁶² Toch kon er op dit punt nog aardig onderhandeld worden, waarbij de percentages over de tafel vlogen. Het punt was namelijk zeker niet zo beladen en ononderhandelbaar als het probleem met Jeruzalem en de vluchtelingenkwestie. De standpunten van zowel Israël als de Palestijnen waren duidelijk, maar niet erg hard. Barak was bereid om tussen de 85 en 90 procent van de Westelijke Jordaanoever uiteindelijk aan de Palestijnen te geven, waarvan een klein gedeelte later nog besproken kon worden.¹⁶³ Al snel kwam naar voren dat net als Israël ook voor de Amerikanen de grenzen die in resolutie 242 vaststonden niet de 'bottom

¹⁵⁸ Swisher, *The Truth About Camp David*, 264.

¹⁵⁹ Ibidem, 288.

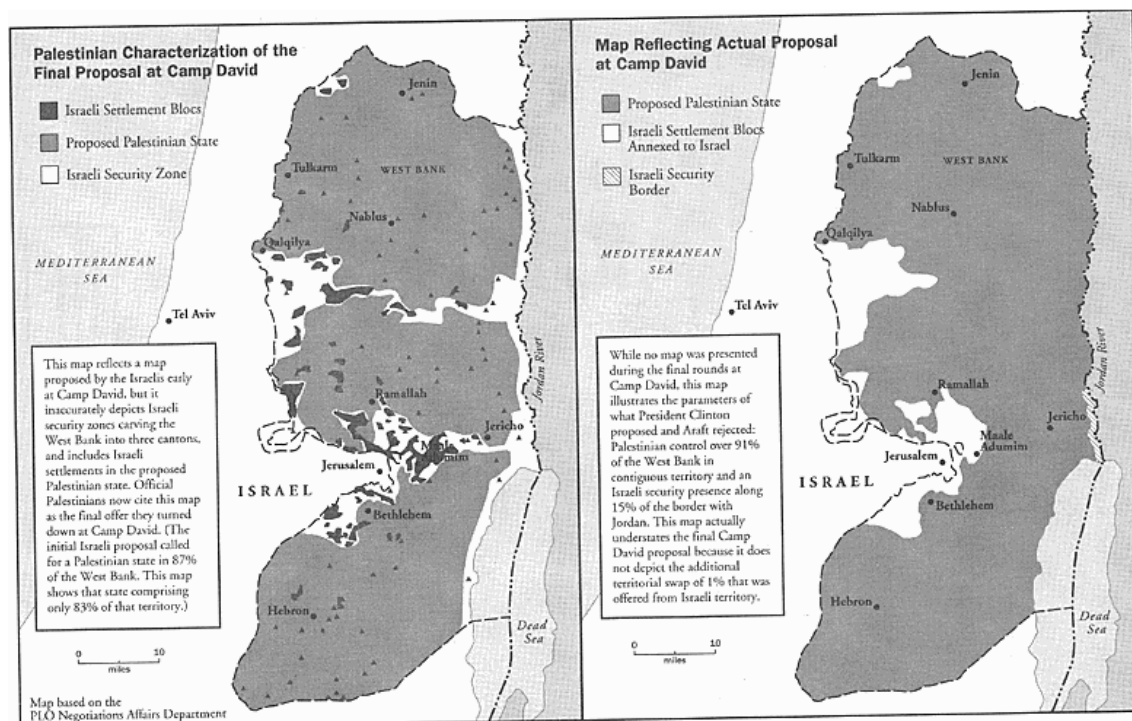
¹⁶⁰ Ibidem, 285.

¹⁶¹ Masalha, *The Bible and Zionism*, 75. Alleen de Westelijke Jordaanoever hoort bij het Land van Israël.

¹⁶² Swisher, *The Truth About Camp David*, 226.

¹⁶³ Hanieh, 'The Camp David Papers', 82.

line' van de onderhandelingen waren. Het voorstel van Barak werd echter meteen door de Palestijnen afgewezen.

Kaart van de Westelijke Jordaanoever, waarbij de Israëlsche nederzettingen en de Palestijnse gebieden duidelijk worden.

De Palestijnen wilden bij aanvang van de onderhandelingen het totale gebied van Israël krijgen, met speciale regelingen voor de aanwezige nederzettingen.¹⁶⁴ Het was echter ook een doel van Barak om ongeveer 80 procent van de nederzettingen onder Israëlsche soevereiniteit te krijgen.¹⁶⁵ Arafat was bereid om sommige nederzettingen te ruilen voor andere delen van land van Israël op een 1:1 basis.¹⁶⁶ Barak wilde echter bij zijn allerlaatste voorstel niet verder gaan dan 9:1, hoewel hij ook al snel afstapte van de eis van 76 procent en hij het naar 88 procent verhoogde, hoewel daar ook 10 procent land, langs de grens met Jordanië, bij zat wat nog een lange tijd onder Israëlsch bestuur zou blijven.¹⁶⁷ Op de vraag van Clinton waarom Arafat dit niet redelijk vond antwoordde hij, 'I am speaking only about 22 percent of Palestine, Mr. President.'¹⁶⁸

Omdat de onderhandelingen later stukliepen op andere punten dan de omvang van de Palestijnse staat werd er niet meer verder gediscussieerd over het punt. Als het echter het enige punt in de onderhandelingen was geweest, waren beide partijen er waarschijnlijk wel uitgekomen.

¹⁶⁴ Hanieh, 'The Camp David Papers', 82.

¹⁶⁵ Swisher, *The Truth About Camp David*, 274.

¹⁶⁶ Ibidem, 284.

¹⁶⁷ Malley en Agha, 'The Palestinian-Israeli Camp David Negotiations and Beyond', 290.

¹⁶⁸ Swisher, *The Truth About Camp David*, 327.

Barak was echter tijdens de gesprekken bang om voorstellen op tafel te leggen, die na de top in Camp David door de Palestijnen gebruikt zouden kunnen worden bij andere onderhandelingen. De Israëlische president liet daarom Clinton zijn standpunten als ware het Amerikaanse standpunten naar voren brengen.¹⁶⁹

Right of return

In tegenstelling tot het vorige punt was het recht op terugkeer voor de Palestijnse vluchtelingen na wat zijn al-Nakba noemen een thema wat vooral emotionele lading had. De Palestijnse afgevaardigde naar deze onderhandelingen, toen de punten door de Amerikanen eenmaal waren gesplitst, was zelf een vluchteling geweest in 1948.¹⁷⁰ Abu Mazen, de gelouterde Palestijnse onderhandelaar, werd hiermee gekoppeld met Elyakim Rubinstein, een onderhandelaar die zich tijdens eerdere gesprekken niet zeer toegankelijk had opgesteld.¹⁷¹

De Palestijnen stelden zich tijdens deze beladen gesprekken het meest flexibel op. Israel wilde absoluut niet in een volledig recht op terugkeer toestemmen, omdat het bang was dat er een groot aantal Palestijnen binnen Israel zouden gaan wonen, waardoor de meerderheid van Arabieren in de Joodse staat sneller werkelijkheid zou kunnen worden.¹⁷² De Palestijnen namen echter al genoegen met een principe van terugkeer en een kleine vergoeding.¹⁷³ Arafat zou de Palestijnen na Camp David oproepen zich in de nieuwe Palestijnse staat te vestigen, wanneer dit de uitkomst zou zijn van de onderhandelingen. Het was voor de Palestijnen niet alleen een principekwestie, maar wanneer Arafat een verdrag zou sluiten zonder dat Israel terugkeer van een deel van de vluchtelingen toestond zou hij zich niet meer kunnen vertonen in Palestina.¹⁷⁴ Israel zou met de toestemming tot terugkeer enigszins toegeven dat het tijdens al-Nakba niet juist gehandeld heeft en dit is voor de Arabieren zeer belangrijk om vrede te kunnen sluiten met de Israeli's. Barak wilde in zijn ultieme voorstel uiteindelijk niet verder gaan dan de vluchtelingen een nog te definiëren 'satisfactory solution' aan te bieden.¹⁷⁵ Het punt werd echter ook ondergesneeuwd door het volgende punt waar het uiteindelijk de hele onderhandelingen vooral over ging, de heilige stad.

Jeruzalem

Zoals in dit stuk al eerder naar voren is gekomen is de Heilige Stad de belangrijkste stad is van werelds drie belangrijkste monotheïstische godsdiensten. Het werd uiteindelijk het breekpunt van

¹⁶⁹ Hanieh, 'The Camp David Papers', 81.

¹⁷⁰ Swisher, *The Truth About Camp David*, 324.

¹⁷¹ Ibidem, 324.

¹⁷² Hanieh, 'The Camp David Papers', 82.

¹⁷³ Swisher, *The Truth About Camp David*, 325.

¹⁷⁴ Hanieh, 'The Camp David Papers', 82 .

¹⁷⁵ Swisher, *The Truth About Camp David*, 295.

de onderhandelingen in Camp David. Zowel Israël als de hele moslimwereld hebben een claim op de stad en op precies hetzelfde gedeelte van de stad. Barak kon een herverkiezing vergeten wanneer hij de Tempelberg zou opgeven. Arafat zou zowel de steun van zijn eigen bevolking als de steun van de hele Arabische wereld verliezen wanneer hij de Joodse soevereiniteit op de Rotskoepel en de Al-Aqsamoskee zou toestaan.¹⁷⁶ Het ging echter niet alleen om de heilige plaatsen in de stad, maar ook om de wijken in de Oude stad en de wijken die erbuiten lagen.

Al na de oprichting van Israël werd Jeruzalem in twee stukken gedeeld, West en Oost. Israël had vanaf 1948 het westen in handen, Jordanië het oosten van de stad.¹⁷⁷ Na 1967 kreeg Israël heel de stad in handen al was het oosten bezet gebied en werd het nog niet echt van Israël. Het oostelijke gedeelte van de stad werd voornamelijk bewoond door Palestijnen, al werden er na 1967 om deze Palestijnse wijken nieuwe Joodse nederzettingen gebouwd. Israël was bij aanvang van de onderhandelingen in Camp David niet van plan ook maar een gedeelte van de stad aan de Palestijnen te geven, maar al snel werd duidelijk dat Barak water bij de wijn wilde doen. De Palestijnen wilden ook alleen maar het oostelijke gedeelte van de stad, terwijl de Palestijnen volgens de resolutie heel de stad toekwam.¹⁷⁸ Arafat wilde echter wel de soevereiniteit over de heilige plaatsen van de Islam binnen zijn grondgebied.¹⁷⁹

Arafat wenste de complete soevereiniteit in het oostelijke gedeelte van de stad en wilde van de stad de hoofdstad van de nieuwe Palestijnse staat maken. In zijn laatste bod wilde Barak hier een heel eind in meegaan. Hij gunde de Palestijnen een groot gedeelte van de buitenste wijken van de stad, terwijl ze deels zeggenschap kregen over de binnenste wijken van de stad. Het belangrijkste aan het compromis van Barak was dat de Palestijnen de complete soevereiniteit over de Christelijke en Moslimskwartieren in de Oude stad zouden krijgen, waarbij ze een 'garanteed custodianship' over de Haram al-Sharif/Tempelberg zouden krijgen.¹⁸⁰ De Palestijnen kregen echter geen volledige soevereiniteit over de heilige plaatsen en dat was de reden dat Arafat het plan van Barak afwees. Hoewel iedereen binnen de Amerikaanse en de Israëlische delegatie over een grote moedige stap van Barak sprak, kon Arafat het gewoon niet aanvaarden.¹⁸¹

Bill Clinton zag echter wel heil in het plan van Barak en probeerde op alle mogelijke manieren Arafat ervan te overtuigen om in te stemmen met het plan. Opeens had de president geen moeite meer met een persoonlijke confrontatie en hij nodigde Arafat uit om over het plan te praten. Feitelijk wilde de president de Palestijnse leider overhalen in te stemmen met het plan, onder andere door

¹⁷⁶ Hanieh, 'The Camp David Papers', 84.

¹⁷⁷ Van der Heijden, *Israel*, 91.

¹⁷⁸ Malley en Agha, 'Palestinian-Israeli Camp David Negotiations and Beyond', 70.

¹⁷⁹ Hanieh, 'The Camp David Papers', 86.

¹⁸⁰ Swisher, *The Truth About Camp David*, 295.

¹⁸¹ Hanieh, 'The Camp David Papers', 84.

veel geld van de G8 te beloven.¹⁸² Joe Lockard, een medewerker van Clinton beschrijft wat hij al glurend door het sleutelgat zag toen de president probeerde om Arafat over te halen: 'I was like a kid off the street looking at these things. And I sat ten feet away during the last meetings with Clinton and Arafat, with Clinton pulling out everything, pleading with him, bullying him, using everything he could to try and push him to take the step toward this deal. [but Arafat] sat there and in his mind, he was saying, 'I'm not the Arab who is going to give up Jeruzalem'.¹⁸³

Clinton's laatste redmiddel om het vredesproces te redden, voordat hij naar de G8 moest, mislukte ook compleet. In een laatste poging om Arafat te overtuigen, probeerde Clinton enkele Arabische leiders zover te krijgen dat ze Arafat over wilden halen en hem zouden steunen in zijn beslissing voor het aannemen van Baraks voorstel. Arafat was er ondertussen van overtuigd dat wanneer hij dat zou aannemen het zijn einde zou betekenen. Tegen Albright zei hij: 'The next time you see me will be when you are walking behind my coffin'.¹⁸⁴ Arafat zou de steun van de moslimwereld moeten hebben om de soevereiniteit over de Haram al-Sharif over te kunnen geven aan Israël. Clinton hoopte dat belangrijke figuren in het Midden-Oosten Arafat zo ver zouden weten te krijgen om het plan van Barak aan te nemen. Clinton was echter niet bereid om de inhoud van het plan aan de Arabische leiders mee te delen. Deze leiders hadden, door de mediastilte en doordat ze ook via Arafat niets te horen kregen niets vernomen over het vredesproces. Het enige dat de Amerikanen aan de Arabische leiders konden vertellen was dat ze Amerika moesten vertrouwen.¹⁸⁵

In Egypte ving Amerika met deze benadering bot, doordat Mubarak van Amerika niet te horen kreeg wat de voorwaarden waren voor een compromis over Jeruzalem. Bij de goede bondgenoot Saoedi-Arabië kreeg Amerika ook niet de gewenste steun. 'we have made it so clear that we have always maintained a policy, whatever the Palestinians agree to, we will agree and we will support.... We have been making this so clear, with one exception: Jerusalem'¹⁸⁶, aldus Prins Bandar namens de oliestaat. Het plan van Clinton slaagde dus niet in zijn opzet, hoewel de Arabische leiders wel naar Arafat belden. Ze staken de Palestijnse leider een hart onder de riem en riepen hem op absoluut geen compromissen te sluiten over Jeruzalem.¹⁸⁷

Nadat Clinton doorhad dat Arafat niet akkoord ging met het voorstel van Barak en dat zijn plan om Arafat te laten overhalen mislukt was, vertrok Clinton naar zijn G8 top in Japan. Het betekende een pauze van een paar dagen, waarin weinig gebeurde, maar feitelijk betekende de weigering van Arafat het einde van de top. Toen Clinton 23 juli terugkwam probeerde hij nog te

¹⁸² Swisher, *The Truth About Camp David*, 271.

¹⁸³ Ibidem, 300.

¹⁸⁴ Ibidem, 306.

¹⁸⁵ Ibidem, 307.

¹⁸⁶ Ibidem, 308.

¹⁸⁷ Ibidem, 308.

redden wat er te redden viel, maar Arafat had letterlijk zijn koffers al gepakt.¹⁸⁸ Er werd nog vlug een tekst uitgewerkt waarin goede intenties voor verdere vredesbesprekingen werden afgesproken. Hoewel er na Camp David nog gesprekken plaatsvonden tussen de Palestijnen en Israël was het 'momentum' van Oslo nu echt over.

Conclusie

Weinig vredesbesprekingen handelen over punten die zo gecompliceerd zijn en waar op allerlei niveaus zoveel verschillende landen en volkeren mee te maken hebben. De strijd tussen de Palestijnen en Israël gaat veel dieper dan over grondgebied of de strijd tussen een bezetter en een onderdrukt volk. Het is de vraag of beide partijen ooit tot een allesomvattende vrede kunnen komen. De inspanningen van het team van Clinton in Camp David waren in ieder geval niet toereikend. De vredesconferentie in Camp David was de 'endgame' van Clinton, die hoopte op een 'touchdown' om zijn plek in de geschiedenisboeken veilig te stellen. De hele wereld keek mee, Clinton gokte op een volledig akkoord, maar gokte daarmee verkeerd en er kwam uiteindelijk niet eens een nieuw interim-akkoord. Tot grote irritatie van zowel Israël en de Palestijnen waren de Amerikanen lang niet zo goed voorbereid als zij dat zelf waren. De bewezen strategie van het werken aan een tekst werd zonder pardon aan de kant geschoven en het team van Clinton was het vaak zelf niet eens over de te volgen strategie. Het stafwerk was ondermaats en er werd teveel vertrouwd op de overtuigingskracht van Clinton, terwijl Jeruzalem juist geen punt was dat lichtzinnig opgepakt kon worden.

Het is misschien onmogelijk om een oplossing te krijgen voor Jeruzalem, in ieder geval niet zonder inbreng van afgevaardigden van andere moslimlanden. Hoewel zeer begrijpelijk gezien de politieke situatie, is het wel zeker dat Barak toegeeflijker had moeten zijn en vaker direct contact met Arafat had moeten zoeken. Arafat had op zijn beurt niet zo wantrouwend moeten zijn en niet zo halsstarrig aan de Resoluties van de VN vast moeten houden. Feit was wel dat het bij de Amerikanen aan de vaardigheden ontbrak om een professionele top te organiseren, waardoor er tijdens de top veel onnodige spanningen waren.

¹⁸⁸ Swisher, *The Truth About Camp David*, 329.

Hoofdstuk 6:

‘What went wrong?’

Tijdens de laatste pogingen van Clinton om Arafat over te halen sprak hij de profetische woorden: ‘failure will mean the end of the peace process...Let’s let hell break loose and live with the consequences.’.¹⁸⁹ Niet kort daarna bezocht Ariel Sharon, leider van de Likudpartij die toen nog in de oppositie zat, als verkiezingsstunt de Tempelberg en ontstak daarmee de tweede intifada.¹⁹⁰ Een dag na het bezoek van Sharon troffen een menigte van woedende Palestijnen en de Israëliische politie elkaar vlak bij de heilige plek en ontstond er een grote vechtpartij tussen beide kampen. De relatieve vrede die er onder de bevolking heerste na de Oslo-akkoorden was nu definitief voorbij en het oproer duurde tot het staakt-het-vuren in 2006.¹⁹¹ Arafat werd door Israel als een van de aanstichters van de tweede intifada gezien, omdat hij niet genoeg deed om het geweld te stoppen en omdat het hem wel goed uit zou komen.

Toen de onderhandelingen in Camp David uiteindelijk afgelopen waren, werd door zowel Barak als Clinton naar Arafat gewezen als degene die het vredesproces had opgeblazen door het voorstel van Barak niet aan te nemen.¹⁹² Arafat was zeer verrast over de uitspraken van Clinton, vooral omdat de Amerikaanse president van tevoren had beloofd dat Arafat bij een eventuele mislukking zeker niet de schuld zou krijgen. Het was zelfs een belangrijke reden voor Arafat om wel naar Camp David te komen.¹⁹³ Na Camp David werden er een paar nieuwe vredesinitiatieven ondernomen en snel na de topontmoeting wisselden er nogal wat belangrijke spelers. Barak werd niet opnieuw gekozen en in zijn plaats kwam Ariel Sharon van de door hem opgerichte Kadima partij. In de Verenigde Staten was er sprake van een politieke aardverschuiving toen na veel getouwtrek de Republikein George W. Bush werd beëdigd als nieuwe president. Arafat bleef tot 2004 leider van de PLO en president van de Palestijnse Autoriteit, toen hij op 75-jarige leeftijd overleed. In dit hoofdstuk zullen de verschillende vredesinitiatieven en de belangrijke verschuivingen in het politieke landschap aan de orde komen, waarbij ook de rol hierin van de nieuwe Amerikaanse president, George W. Bush, bekeken zal worden.

George W. Bush

Met de komst van de nieuwe president George W. Bush is er voor Israel weinig veranderd. Er zijn een aantal kleine verschillen tussen de houding tegenover Israel tussen Clinton en Bush, maar de

¹⁸⁹ Swisher, *The Truth About Camp David*, 326.

¹⁹⁰ Chris Hedges, ‘The New Palestinian Revolt’, *Foreign Affairs* vol. 80 nr 1 (2001) 124.

¹⁹¹ http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4245353.stm bekeken op 19-06-2008.

¹⁹² Swisher, *The Truth About Camp David*, 335.

¹⁹³ *Ibidem*, 226.

hoofdpijn is grotendeels hetzelfde. Een verschil is dat Clinton zich goed ingelezen en ingeleefd had in het conflict en dat van beide kanten had gedaan. Hij had een band met zowel de Israëlische minister-presidenten als de leider van de Palestijnen, Arafat. Bush heeft Arafat echter nooit uitgenodigd in het Witte Huis en heeft zich nooit in het conflict verdiept en gaat vooral af op de meningen van zijn kabinetsleden, die sterk pro-Israël zijn.¹⁹⁴ Zijn kabinetsleden in zijn eerste regeertermijn waren neoconservatieven, een groep rechtse politici die al ongeveer 20 jaar bij elkaar waren en ongeveer hetzelfde wereldbeeld er op nahielden.¹⁹⁵

In dat wereldbeeld was Israël belangrijk omdat het bereid was geweld te gebruiken en daardoor nuttig kon zijn voor de VS. Bush heeft zich daarom nooit bekommerd om het conflict in het Midden-Oosten, omdat Israël zich er, onder leiding van Sharon, goed kon redden door het gebruik van extreem veel geweld tegen de Palestijnen. Bovendien was Bush van mening dat de Palestijnen moesten stoppen met het geweld tegen Israël, alvorens hij het volk zou steunen in een vredesproces. Door het voortdurende oproer in de Palestijnse gebieden heeft Bush er uiteindelijk het bijltje bij neergegoid en is hij helemaal gestopt met zijn inspanningen.¹⁹⁶ Dit is echter het laatste was Amerika volgens Dennis Ross moet doen. Hij ziet het Midden-Oosten als het belangrijkste gebied in de wereld voor de VS, bijvoorbeeld door de enorme hoeveelheden olie en door de oorlog in Irak.¹⁹⁷ Hij is verder van mening dat de Amerikaanse regering een solide regering in de Palestijnse gebieden moet ondersteunen, omdat zo'n regering de basis moet zijn voor vredesbesprekingen met Israël.¹⁹⁸

De VS is sinds de aanslagen van 11 september 2001 in de ban van de War on Terror. Al sinds vele jaren heerst er in het Midden-Oosten een groot gevoel van onvrede over de Amerikaanse manier van buitenlandse beleidsvoering. Vooral de onvoorwaardelijke steun aan Israël wordt de VS zeer kwalijk genomen en daarom is elk jaar dat het conflict voortduurt meer voeding voor moslimfundamentalisten. Hoewel Bush het als een onbelangrijk conflict bestempelt, staat het voor veel moslims in het Midden-Oosten juist centraal in hun denken over en haat tegen de VS. Wanneer de VS het conflict oplost is dus al een deel van de oorzaak van het terrorisme tegen Amerika weggenomen.¹⁹⁹ Bush heeft een aantal pogingen gedaan om vrede in het Midden-Oosten te promoten. Hij heeft in een speech in 2001 aangegeven dat de VS naar het probleem kijkt op basis van het principe van land-for-peace. Daarnaast heeft hij zich hierbij ook uitgesproken voor een Palestijnse staat.²⁰⁰ Hij heeft zich daarbij hardgemaakt voor een nieuwe Palestijnse minister-

¹⁹⁴ Kathleen Christison, 'All Those Old Issues: George W. Bush and the Palestinian-Israeli Conflict', *Journal of Palestine Studies* vol.33 nr.2 (2004) 41.

¹⁹⁵ Christison, 'All Those Old Issues', 41.

¹⁹⁶ Little, *American Orientalism*, 306.

¹⁹⁷ Dennis Ross, 'The Middle East Predicament', *Foreign Affairs* vol.84 nr.1 (2005) 61.

¹⁹⁸ Ross, 'The Middle East Predicament', 71.

¹⁹⁹ Michael Scott Doran, 'Palestine, Iraq and American Strategy', *Foreign Affairs* vol.82 nr.1 (2003) 19.

²⁰⁰ Little, *American Orientalism*, 305.

president in de persoon van Mahmoud Abbas, die door zijn gematigde positie in het conflict beter in staat zou zijn om met Israël te onderhandelen dan Arafat zelf.²⁰¹ Christison is echter van mening dat Bush deze uitspraken alleen gedaan heeft, omdat Tony Blair hem dat verzocht heeft te doen. Bush had de steun van Blair nodig in de oorlog tegen Afghanistan en later tegen Irak en Blair vroeg daar meer Amerikaanse toewijding aan het conflict in Israël voor terug.²⁰²

Terwijl de leden van de Veiligheidsraad van de VN graag een VN-macht naar de Palestijnse gebieden wilden sturen om de Palestijnen aldaar te beschermen tegen de aanvallen van Israël, sprak Amerika een veto tegen dit voorstel uit in 2001, omdat het Israël wilde beschermen. Dit was het eerste teken van Bush dat zijn regering niet van plan was de steun aan Israël op te zeggen. Er is een goede reden te vinden voor deze benadering van Bush. In 1991 hield George Bush senior een deel van de steun van Amerika aan Israël in, omdat het land doorging met het bouwen van illegale nederzettingen. Hij verloor daarmee de Joodse stem in de verkiezingen die hem wellicht fataal is geworden. Bush was vastbesloten niet dezelfde fout te maken.²⁰³

Uiteindelijk vaardigde de regering Bush in 2003 een vredesplan uit, de zogenaamde Road Map for Peace. Dit plan faalde echter opzichtig, omdat het, hoewel opgesteld door Amerika, eerst door Israël aangepast was en vanuit een verkeerd oogpunt naar het probleem keek. Hij plan hield in dat de Palestijnen moesten ophouden met het geweld, terwijl ze zich juist verzetten tegen de constante uitbreiding van nederzettingen door Israël. Aan dit laatste werd niets gedaan, waardoor de Palestijnen niet wensten te stoppen met het verzet.²⁰⁴ Naast Amerikaanse initiatieven zijn er ook andere vredesvoorstellen geweest, zoals het Geneve Initiatief, waarbij enkele prominente Israëli's en Palestijnen het vredesproces nieuw leven in proberen te blazen.²⁰⁵ Vanuit de Arabische landen kwam er in 2002 een poging tot een vrede met alle Arabische landen en Israël, een plan dat van Saoedi-Arabië kwam en tijdens een Arabische top in Beiroet besproken werd.²⁰⁶ Helaas strandden ook deze twee plannen. Na de mislukking van het zoveelste vredesvoorstel begon de Israëlische premier Sharon met het bouwen van een afscheidingsmuur om de bezette gebieden om de constante aanvallen vanuit de Palestijnse gebieden een halt toe te roepen.²⁰⁷ Hij wekte hiermee echter nog meer irritatie bij de Palestijnen, vooral door de plekken waar het hekwerk werd geplaatst en het geweld en de landonteigening van Palestijnen die hiermee gepaard gingen.²⁰⁸

²⁰¹ Ibidem, 305.

²⁰² Christison, 'All Those Old Issues', 38.

²⁰³ Ibidem, 45.

²⁰⁴ Ibidem, 40.

²⁰⁵ <http://www.geneva-accord.org/HomePage.aspx?FolderID=11&lang=en>.

²⁰⁶ <http://www.al-bab.com/arab/docs/league/peace02.htm>.

²⁰⁷ David Makovsky, 'How to Build a Fence', *Foreign Affairs* vol.83 nr.2 (2004) 50.

²⁰⁸ Christison, 'All Those Old Issues', 40.

Israel en de Palestijnen.

In Israel is er sinds de gesprekken in Camp David en na de verkiezing van Ariel Sharon van de Likudpartij in 2002 veel veranderd. Barry Rubin vat het in zijn stuk 'Israel's New Strategy' kort samen: 'The shift began when Prime Minister Ariel Sharon ordered a complete withdrawal from the Gaza strip and parts of the West Bank, including the dismantling of Jewish settlements in those areas. Within a few months, Sharons Likud Party had revolted against him; Sharon had quit Likud and formed another party, Kadima; the Labor Party had chosen a populist outsider as its leader; the governing coalition had collapsed, necessitating new elections; Sharon had been physically incapacitated by a stroke and replaced by a top deputy, Ehud Olmert; and Olmert had gone on to win in the March 2006 elections.'²⁰⁹

Volgens Rubin is in Israel de manier waarop het land tegen het conflict met de Palestijnen aankijkt veranderd.²¹⁰ Het bouwen van een afscheidingsmuur is het einde van een tijdperk waarin veel inwoners van het land droomden van een Groter Israel, waarvan de complete Westelijke Jordaanoever deel zou zijn. De muur is een duidelijk signaal van Israel dat het een twee-staten-oplossing voorstaat en dat het geen interesse meer heeft in een groot gedeelte van de Westelijke Jordaanoever.²¹¹ De dreiging van een grote Arabische invasie is verdwenen, vooral na de val van het regime van Saddam Hoessein en de bezette gebieden zijn niet langer van waarde aan de onderhandelingstafel.²¹² Israel wil hiermee ook af van de voortdurende bouw van nederzettingen in de bezette gebieden. Ongeveer 85 procent van de Westelijke Jordaanoever wordt aan de Palestijnen gelaten en premier Olmert was in 2006 van mening dat alle Israëlische nederzettingen die zich toen nog buiten Israel bevonden, moesten worden ontmanteld.²¹³

Een bevestiging van de strategie van afsluiting van Israel waren de verkiezingen van 2006 in de Palestijnse gebieden, waarbij de radicale Hamas een overwinning behaalde. Israel was absoluut niet van plan te onderhandelen met deze groepering en zag het als het voorlopig einde van het vredesproces. Riad Malki ziet de verkiezing van Hamas echter als een positieve wending in de geschiedenis van de Palestijnen.²¹⁴ Er hebben in 2006 een aantal verkiezingen plaatsgevonden op zowel landelijk, regionaal en gemeentelijk niveau en deze verkiezingen zijn eerlijk verlopen. Het geeft aan dat het Palestijnse volk klaar is voor een democratie na jaren van corruptie en ontransparante zaken onder Arafat.²¹⁵ Michael Herzog ziet de opkomst van Hamas echter anders. Hij is van mening

²⁰⁹ Barry Rubin, 'Israel's New Strategy', *Foreign Affairs* vol.85 nr.4 (2006) 111.

²¹⁰ Rubin, 'Israel's New Strategy', 112.

²¹¹ Makovsky, 'How to Build a Fence', 51.

²¹² Rubin, 'Israel's New Strategy', 112.

²¹³ Ibidem, 124.

²¹⁴ Riad Malki, 'The Palestinian Elections: Beyond Hamas and Fatah', *Journal of Democracy* vol.17 nr.3 (2006) 131.

²¹⁵ Malki, 'The Palestinian Elections', 132.

dat Hamas zoveel mogelijk ingetoomd en genegeerd moet worden. Hulp van de internationale gemeenschap aan de Palestijnen moet ervoor gebruikt worden om de radicale elementen binnen de Palestijnse gebieden zoveel mogelijk tegen te gaan door bijvoorbeeld de meer pragmatische Fatah te steunen en op te roepen tot hervormingen binnen de partij van de overleden Arafat.²¹⁶

Verdeeldheid in beide kampen

De landelijke verkiezingen zorgde voor veel spanningen binnen de Palestijnse gebieden. Toen de stembiljetten waren geteld, bleek de angst van de buitenwereld waarheid te zijn geworden. Hamas won de verkiezingen in 2006 overtuigend en hierdoor werd de impasse in het vredesproces voor onbepaalde tijd verlengd. Na het begin van de tweede intifada waren er al weinig gesprekken geweest tussen de Palestijnen en de Israëliërs, maar de regering van Israel was absoluut niet van plan om te onderhandelen met de Hamas, een partij die Israel niet erkende. Uiteindelijk leidde de gespannen verhoudingen tussen de partij van president Mahmoud Abbas, Fatah, en de Islamitische Verzetsbeweging van premier Ismail Haniyeh tot een splitsing tussen twee afzonderlijke Palestijnse gebieden.²¹⁷ De Hamas deed in de Gazastrook een greep naar de macht en Haniyeh is sinds juni 2007 leider van het gebied, dat door Hamas gecontroleerd wordt. Mahmoud Abbas stelde in diezelfde maand een nieuwe premier uit zijn eigen Fatahpartij aan. Nadat Fatah uit de Gazastrook is gezet heerst de partij in de Westelijke Jordaanoever. In dit gebied is het, doordat Israel er een stevige greep op houdt, niet tot een openlijke strijd tussen de Hamas en Fatah gekomen en heeft Fatah de macht in handen. Ondanks pogingen tot vreedzame coöperatie is het tot op heden niet tot een akkoord gekomen tussen beide partijen. De partijen staan vooral in hun visie op het vredesproces lijnrecht tegenover elkaar, met als belangrijkste twistpunt de erkenning van Israel. Fatah heeft dit al via de PLO in 1988 gedaan, Hamas weigert dat vooralsnog te doen en betwijfelt of dit er ooit van komt. Hamas is echter wel bereid met Israel te onderhandelen en het heeft dan ook een akkoord bereikt over een staakt-het-vuren in de Gazastrook.²¹⁸

In Israel is er geen sprake van een kleine burgeroorlog, hoewel de politieke situatie er zeer gespannen is. Premier Ehud Olmert is al tijden verwickeld in een omkooptschandaal en mede daardoor staat de coalitie van zijn partij Kadima met de partij van Ehud Barak, de Arbeiderspartij op springen.²¹⁹ Hij heeft op het allerlaatste moment een oplossing kunnen vinden door toe te zeggen dat er binnen de Kadimapartij verkiezingen komen voor een nieuwe partijleider. De partij van Barak had hierop aangedrongen en dreigde uit de coalitie te stappen. Dit zou echter voor de beide

²¹⁶ Michael Herzog, 'Can Hamas Be Tamed', *Foreign Affairs* vol.85 nr.2 (2006) 93.

²¹⁷ Alex Burghoorn, 'Machtsovername is gewoon gebeurd', *De Volkskrant* 17 juni 2008, 6.

²¹⁸ Guus Valk, 'Even slapen zonder vliegtuiggedreun; Wankel bestand Israel en Hamas houdt nog', *NRC Next* 26 juni 2008, 6.

²¹⁹ Alex Burghoorn, 'Olmert heeft nu echt wonder nodig', *De Volkskrant* 26 juni 2008, 5.

regeringspartijen geen gelukkige zet zijn, omdat de rechtse Likudpartij bovenaan staat in de peilingen. Terwijl de regering een akkoord heeft gesloten met Hamas is de Likudpartij van Netanyahu niet van plan met Hamas te praten. In Israël heerst dus ook verdeeldheid over de te volgen koers van het vredesproces.

Ondertussen probeert president Bush zich in het zicht van het einde van zijn 2^e termijn toch weer in te zetten voor een vrede in het Midden-Oosten. Hij wordt daarbij geholpen door de ex-premier van Engeland, Tony Blair, als speciale gezant van het zogenaamde Kwartet dat zich inzet voor een vrede in het Midden-Oosten. Dit Kwartet bestaat naast de VS uit de EU, Rusland en de VN. De initiatieven staan of vallen bij een vredelievende Israëliëse regering en eenheid in de Palestijnse gebieden, wat in beide gevallen zeer onzeker is.²²⁰

Conclusie

Bill Clinton waarschuwde voor een chaos na de mislukte onderhandelingen in Camp David, maar een situatie als deze had de president toch niet kunnen voorspellen. Na Camp David is er geen moment sprake geweest van toenadering tussen beide partijen, alle initiatieven uit de Westerse en Arabische wereld ten spijt. Daarbovenop ontstond er binnen de Palestijnse gebieden na de dood van Yasser Arafat en de verkiezingswinst van Hamas hevige onderlinge strijd over de te volgen route naar de Palestijnse idealen van een eigen staat. Hamas en Fatah kunnen het niet eens worden over de gezamenlijke leiding in de Gazastrook en de Westelijke Jordaanoever en beide partijen liggen mijlenver uit elkaar. In Israël is er ook sprake van een interne politieke chaos na het omkoopschandaal van premier Olmert. De angst van het Kwartet voor een nieuw tijdperk van macht van de rechtse havikpartij Likud onder leiding van Netanyahu komt daardoor steeds dichterbij. Het enige lichtpunt in het vredesproces is de inmenging van het Kwartet met Tony Blair als belangrijkste man, die door druk op alle partijen het vredesproces nieuw leven in kan blazen. Tot nu toe zijn Israël en de Palestijnen echter vooral bezig met interne besognes. Welgeteld een decennium lang hing er vrede in de lucht van de Levant, maar deze lucht werd vergiftigd door de rookwolken die opstegen boven de strijdende partijen.

²²⁰ Alex Burghoorn, 'We zijn nog niet over de drempel', *De Volkskrant* 17 juni 2008, 5.

Conclusie

De nieuwsberichten die in 2008 over het conflict tussen de Israëliërs en de Palestijnen in de kranten staan zijn niet rooskleurig. Het lijkt wel of de vredesbesprekingen in de jaren '90 niets meer opgeleverd hebben dan een lastenverlichting voor Israel in de vorm van gebieden die bewoond werden door Palestijnen, waarmee ze toch niets konden aanvangen en die werden afgestaan. Er is een grote muur in aanbouw om alle vormen van samenwerking te stoppen, terwijl de geringe omvang van het land de inwoners bijna dwingt tot coöperatie. In de Palestijnse gebieden is een nieuwe terreurorganisatie opgestaan die nu de machtigste is, in ieder geval in de helft van het land. De vraag is echter of Israel na de PLO in 1992 bereid is om opnieuw met zo'n organisatie om de tafel te gaan zitten, vooral wanneer de Hamas vooralsnog niet bereid is om de Joodse staat te erkennen. Een staakt-het-vuren is eenvoudiger overeen te komen, maar vredesbesprekingen waarbij deze partij ook aan tafel zit, zijn een stuk moeilijker tot een goed einde te brengen. Hoe is het mogelijk dat twee partijen, de PLO en Hamas, die een gemeenschappelijke vijand naast de deur hebben, niet op een bepaalde manier hun strijdbijl kunnen begraven en samen een goed werkend staatorgaan kunnen vormen die hun volk weg kan leiden van de armoede?

Er is in het verleden veel gebeurd waardoor Israel en de Palestijnen moeilijk tot overeenstemming konden komen. Jeruzalem is een onderwerp in het conflict waarover de enige mogelijke oplossing misschien al in de kiem van de strijd is aangedragen, namelijk als mandaatgebied van de Verenigde Naties. De Palestijnse claim van het recht op terugkeer, opgenomen in resolutie 194 van de Algemene Vergadering van de VN, is ook eenvoudig op te lossen. Israel heeft er echter nog moeite mee de schuld op zich te nemen en worstelt daarnaast met de demografische vraag wat te doen met het ideaal van een Joodse staat. De dag dat de minderheid van Arabieren in Israel een meerderheid, wordt komt ook zonder een terugkeer van veel Arabieren snel dichterbij en in Israel is men er nog niet uit of de politiek hier iets tegen moet doen en zo ja, wat. Een ander probleem dat zand in de machine van het vredesproces gooit, zijn de nederzettingen die de Israëli's in de bezette gebieden gebouwd hebben en nog steeds bouwen. De Zionisten in deze nederzettingen claimen dat Israel zo groot mogelijk moet worden en proberen op deze manieren 'facts on the ground' te stichten, om er bij eventuele vredesbesprekingen meer uit te slepen. De nederzettingen schaden echter het Palestijnse vertrouwen in Israel en zijn een belangrijk obstakel geweest tijdens de onderhandelingen in Camp David.

In 1993 werd er in Washington een akkoord ondertekent tussen de PLO van Arafat en Israel onder leiding van Rabin. Hoewel de onderhandelaars veel knelpunten hadden ontweken en vooruit hadden geschoven was er een belangrijk begin gemaakt. Bill Clinton heeft zich tijdens zijn twee termijnen als president van Amerika ingezet om het vredesproces in Israel tot een goed einde te

brengen. Na de akkoorden, die in Oslo tot stand waren gekomen, verliep het vredesproces echter niet meer zo voorspoedig. Tegenwerking van radicale elementen in beide maatschappijen, de moord op Rabin door een jonge Israëliëse tegenstander van het vredesproces en talloze aanslagen van de Hamas op Israëliërs, verslechterde het vertrouwen tussen beide partijen. Likudvoorman Netanyahu, tegenstander van het vredesakkoord in Oslo, won in 1996 de verkiezingen in Israel. Hoewel hij toch gesprekken aanging met de Palestijnen probeerde hij zoveel mogelijk uit de onderhandelingen te halen en ondertussen zelf zo min mogelijk toezeggingen te doen, waardoor het vredesproces nog meer schade opliep.

In 1999 keerde het tij toen, met medewerking van Clinton zelf, Ehud Barak van de Arbeiderspartij gekozen werd tot premier van Israel. Hij was bereid om het vredesproces nieuw leven in te blazen en Clinton nodigde hem en Arafat uit op Camp David om een allerlaatste poging te ondernemen om tot een allesomvattende vrede te komen. De gesprekken tussen de delegaties van de Palestijnen en de Israëliërs onder leiding van Clinton en zijn team mislukte echter waardoor er een einde kwam aan de inspanningen van de president om tot een vrede te komen in het Midden-Oosten. Kort daarna liep zijn tweede termijn af en werd hij vervangen door George W. Bush. Waarom mislukten de gesprekken in Camp David? De belangrijkste reden voor het mislukken van de gesprekken is dat Arafat niet instemde met het ultieme voorstel van Barak. Dit wil echter niet zeggen dat het de schuld van Arafat is dat de onderhandelingen stukliepen. Hij kon Baraks voorstel niet aannemen omdat het niet ver genoeg ging in belangrijke eisen van de Palestijnen. Een reden zou dus kunnen zijn dat de problematiek onoplosbaar is, wanneer beide partijen niet willen inschikken.

Deze verklaring is echter te eenvoudig. Het mislukken van de vredesbesprekingen in Camp David is voor een groot gedeelte aan te rekenen aan Bill Clinton en zijn team van onderhandelaars. Clinton heeft zich vanaf de Oslo-akkoorden verbonden aan een vrede in het Midden-Oosten, maar heeft daarbij verkeerde keuzes gemaakt en gekozen voor een slechte strategie. In het conflict tussen de Israëliërs en Palestijnen is de eerstgenoemde in alle opzichte te bovenliggende partij. De Joodse staat bezet de gebieden waar de Palestijnen wonen, heeft een sterk leger met daarbij nucleaire wapens tot zijn beschikking en het is een politieke eenheid, iets wat de Palestijnen ontberen omdat hun land bezet is. Dit is een gegeven dat een bemiddelaar in een conflict in zijn achterhoofd moet houden.

Clinton heeft dit echter niet gedaan, hijzelf en zijn hele team hebben altijd pal achter Israel gestaan. Hij was in de geschiedenis van de VS misschien wel de meest pro-Israëliëse president. Zijn pro-Israëliëse houding had een aantal gevolgen tijdens de onderhandelingen. Hij heeft nooit druk gezet op Israëliëse premiers zoals Netanyahu en Barak wanneer dat nodig was. Clinton ging uit van een strategie van terughoudendheid, terwijl hij met sancties tegen Israel waarschijnlijk meer had kunnen bereiken. Israel hoefde niet zo nodig vrede met de Palestijnen, zo bleek uit de gesprekken in

1978 tussen Israël en Egypte en zo blijkt tegenwoordig met de bouw van een muur tussen Israël en de Palestijnse gebieden. Amerika doneert jaarlijks een groot bedrag aan Israël en neemt het daarnaast op voor het land in de VN. Wanneer de VS deze, voor Israël zeer belangrijke, steun tijdens het vredesproces gedeeltelijk had ingetrokken wanneer de Joodse staat niet voldoende meewerkte aan het vredesproces, zou het land misschien meer behoefte gevoeld hebben om met de Palestijnen te onderhandelen en concessies te doen. De Palestijnen daarentegen waren bereid om concessies te doen, alleen wilden ze wel graag dat ze Israël ongeveer halfweg tegen zouden komen. Op de voor de Palestijnen belangrijke principepunten wilde en kon Arafat, om steun te houden van zijn volk en zijn Arabische bondgenoten, niets toegeven.

Na de akkoorden in Oslo heeft Clinton de verkeerde strategie gekozen, maar ook tijdens de onderhandelingen op Camp David zelf werden er fouten gemaakt. Allereerst was het team van Clinton niet goed voorbereid. Clinton had van tevoren elke wijk in Jeruzalem uit zijn hoofd geleerd, maar de rest van zijn team zat veel minder diep in de stof, terwijl dat bij onderhandelingen over het recht van terugkeer wel van belang was. De eerste aanzet tot het werken met een ontwerptekst mislukte doordat het team van Clinton zich niet goed voorbereid had, waardoor deze bij Camp David I zo geslaagde benadering, meteen in de prullenbak werd geworpen. Tijdens de verdere onderhandelingen werd het rommelig en zowel van Palestijnse als van Israëliëse kant werd duidelijk dat men zich hieraan irriteerde.

Het was niet zo dat de gesprekken in Camp David op zichzelf stonden. Arafat twijfelde om naar Maryland te komen en dat gaf al aan dat er van een groot vertrouwen in een goede afloop geen sprake was. De struikelpunten in het vredesproces hadden al eerder opgelost moeten worden, of er hadden in ieder geval al eerder stappen in de goede richting gezet moeten worden. Na Oslo was dit echter niet het geval en daardoor moesten de Camp David gesprekken in 2000 ineens een oplossing bieden voor zoveel problemen dat het bijna wel moest mislukken. Clinton wilde echter de gok wagen, maar hij verloor en hij verloor bij de Palestijnen misschien wel het laatste beetje respect toen hij vervolgens Arafat de schuld gaf van de mislukking van de top.

De enige oplossing voor het conflict zou een gezamenlijke inspanning zijn van het zogenaamde kwartet, dat zich nu met de vrede in het Midden-Oosten bemoeit. Het kwartet moet de VN resoluties die door een meerderheid van alle landen ter wereld aangenomen zijn, als leidraad gebruiken. De Verenigde Staten moet de onvoorwaardelijke steun die het aan Israël verleent eens goed onder de loep nemen. Misschien dat de volgende president nieuwe hoop kan geven en zich in kan zetten voor een vrede in het Midden-Oosten, die onder druk van de hele internationale gemeenschap dan waarschijnlijk veel dichterbij is dan nu wordt aangenomen.

Literatuurlijst

Boeken:

Clinton, Bill, *Mijn Leven*, (Amsterdam 2004).

Douglas Little, *America's Orientalism*, (New York 2007).

Gelvin, James L., *The Israel-Palestine Conflict One Hundred Years of War*, (Cambridge 2007).

Heijden, Chris van der, *Israel een onherstelbare vergissing* (Amsterdam 2008).

Lewis, Bernard, *Het Midden Oosten, 2000 jaar culturele en politieke geschiedenis*, (Amsterdam 2004).

Makovsky, David, *Making Peace with the PLO*, (New York 1996).

Masalha, Nur, *The Bible and Zionism*, (New York 2007).

Mearsheimer, John J. en Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy* (New York 2007).

Norton, Mary Beth, e.a., *A People and a Nation*, (Boston 2005).

Pappe, Ilan, *The Ethnic Cleansing of Palestine* (Oxford 2006).

Swisher, Charles E., *The Truth About Camp David* (New York 2004).

Artikelen:

Andoni, Lamis, 'The PLO at the Crossroads', *Journal of Palestine Studies* vol 21. nr. 1 (1991).

Aruri, Naseer H., 'The Wye Memorandum, Netanyahu's Oslo and Unreciprocal Reciprocity', *Journal of Palestine Studies* vol. 18 nr 2 (1998).

Bannerman, M. Graeme, 'Arabs and Israelis: Slow Walk toward Peace', *Foreign Affairs* vol 72 America and the World (1993).

Bard, Mitchell G., 'How Fares the Camp David Trio', *Orbis* vol 34 nr 2 (1990).

Begin, Ze'ev B., 'The Likud Vision for Israel at Peace', *Foreign Affairs* vol.70 nr. 3 (1991).

Christison, Kathleen, 'Bound by a Frame of Reference, Part III: U.S. Policy and the Palestinians, 1988-98', *Journal of Palestine Studies* vol.27 nr. 4 (1998).

Christison, Kathleen, 'US Policy and the Palestinians, Bound by a frame of Reference', *Journal of Palestine Studies*, vol.26 nr. 4 (1997).

CRS Report for Congress, 'The PLO and its Factions', 10-06-2002.

Hanieh, Akram, 'The Camp David Papers', *Journal of Palestine Studies* vol.31 nr.2 (2001).

Indyk, Martin, 'Peace Without the PLO', *Foreign Policy* vol 83 Summer (1991).

Khalil Shikaki, 'Peace Now or Hamas Later', *Foreign Affairs* vol.77 nr.4 (1998).

- Luft, Gal, 'The Palestinian H-bomb', *Foreign Affairs* vol.81 nr.4 (2002).
- Malki, Riad, 'Beyond Hamas and Fatah', *Journal of Democracy* vol.17 nr.3 (2006).
- Malley, Robert en Hussein Agha, 'The Palestinian-Israel Camp David Negotiations and Beyond', *Journal of Palestine Studies* vol.31 nr.1 (2001).
- Nakhleh, Emile A., 'Palestine and Israel, Options for Coexistence', *Journal for Palestine Studies*, vol. 22 nr 2 (1993).
- Neff, Donald, 'Nixon's Middle East policy: From balance to bias', *Arab Studies Quarterly* vol. 12 nr.1 (1990).
- Neff, Donald, 'The Clinton Administration and UN Resolution 242', *Journal of Palestine Studies* vol.23 nr.2 (1994).
- Quandt, William B., 'Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism', *Journal of Palestine Studies* vol.30 nr.2 (2001).
- Ramsey, Allen, 'Liberators and Terrorists: Reflections on Yasser Arafat', *Contemporary Review* vol. 286 nr. 1669 (2005).
- Ross, Dennis, 'The Middle East Predicament', *Foreign Affairs* vol. 84 nr. 1 (2005).
- Slater, Jerome, 'What Went Wrong, The Collapse of the Israeli-Palestinian Peace Process', *Political Science Quarterly* vol.116 nr.2 (2001).
- Tal, Lawrence, 'Is Jordan Doomed?', *Foreign Affairs* vol.72 nr.5 (1993).

Websites:

- <http://www.al-bab.com/arab/docs/league/peace02.htm>.
- <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/65/IMG/NR004365.pdf?OpenElement>.
- http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2002/.
- <http://www.danielpipes.org/article/84>.
- <http://www.fas.org/nuke/guide/israel/nuke/>.
- <http://www.geneva-accord.org/HomePage.aspx?FolderID=11&lang=en>.
- http://www.groene.nl/2001/34/Profiel_Yasser_Arafat.
- http://www.knesset.gov.il/history/eng/eng_hist13_s.htm.
- <http://www.mfa.gov.il/mfa/about%20the%20ministry/diplomatic%20missions/Israel-s%20Diplomatic%20Missions%20Abroad>.
- http://www.mideastweb.org/arafat_at_un.htm.

<http://www.netaxs.com/people/iris/plochart.htm>.

<http://www.un.org/unrwa/refugees/camp-profiles.html>.